העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת חיי שרה תשע"ג

גליון רכ"ז שנה שביעית

לרפואת
הילד בנימין חיים בן רות
בתוך שאר חולי ישראל

דבר תורה

"וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה".
בראשית כ"ג א'.

ידועים דברי המדרש (ב"ר נ"ח ג', אסת"ר א' ח' ועוד), "רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם. בקש לעוררן, אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה, שחיתה מאה ועשרים ושבע [שנה], ותמלוך על מאה ועשרים ושבע מדינות". ופשוטו של מדרש הוא, שבזכותה של שרה שבמשך מאה עשרים ושבע שנות חייה עשתה מצוות ומעשים טובים, לכך זכתה אסתר בת בתה שתמלוך על מאה עשרים ושבע מדינות, שעל כל שנה של מצוות ומעשים טובים של שרה, זכתה אסתר למלכות על מדינה נוספת.

והנה דברי המדרש הללו צריכים תלמוד מכמה טעמים. ראשית, מדוע בחר רבי עקיבא דוקא במימרא זו של חז"ל בשביל לעורר את התלמידים מנמנומם. ועוד, האם אכן שרה עשתה מצוות ומעשים טובים בכל שנה משנות חייה. וכי כשהיתה בת שנה או שנתיים ושלוש, גם אז היא גמלה חסדים וקרבה וגיירה את הנשים.

נאמר עוד בפרשתינו (שם ב'), "וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ", ומה היה ההספד שהספידה אברהם, אמרו ע"פ מאי דאיתא במדרש תהלים (קי"ב א'), "...ואף המזמור (משלי ל"א י' - ל"א) 'אֵשֶׁת חַיִל' נאמר על שרה אשתו מאל"ף ועד תי"ו, שנאמר (שם ל'), "אֵשֶׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל...", הרי שמן הסתם אברהם הספידה במעלותיה אלו המנויות במזמור זה. ושם (ט"ו) נאמר, "וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ", ודברי הפסוק צריכים ביאור, אם נתנה טרף לביתה, הרי נערותיה בכלל, ומדוע חוזר הפסוק וכותב שנתנה 'חק לנערתיה'.

אלא מבאר החת"ס, שכוונת הפסוק בא להוסיף ולספר בשבחה של שרה, שבשנותיה המאוחרות הוסיפה שרה במעשי צדקותה וחסדיה, שהיתה משכימה קום בעוד לילה, ולא נתנה שינה לעיניה, אלא הרבה בעוד ועוד מצוות ומעשים טובים, כדי להשלים את שנות נערותיה, השנים הצעירות והקטנות בהם לא גמלה חסדים, ולא עשתה מצוות, וכך עשתה עד שהשלימה את כל החסר, וזה הכוונה 'ותתן טרף לביתה', שביתו האמיתי של האדם הוא בעולם הבא, ועליו להכין לעצמו צידה וטרף לאותו בית, וזהו שבחה של שרה שהשלימה את כל מה שהחסירה בימי נערותיה, עד שכל שנותיה היו שוות לטובה, ועל כן בזכות זה זכתה אסתר למלוך על מדינה כנגד כל שנה משנות חייה של שרה, גם על חיי קטנותה ונערותיה.

ומוסיף החת"ס ואומר, שהיות ובהנהגתה זו השלימה שרה בימי זקנותה את ימי נערותיה, עמדה זכות זו לאסתר, שלמרות היותה אשה מבוגרת, לרב בת ארבעים, לשמואל בת שמונים ולרבנן בת שבעים וחמש (כדאיתא בב"ר ל"ט י"ג ועוד), בכל זאת הפסוק קורא אותה 'נערה', כדכתיב (אסתר ב' ז'), "וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה הִיא אֶסְתֵּר בַּת דֹּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנַּעֲרָה יְפַת תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה...", על כן זכתה לקבל את שכר שנות נעוריה של שרה בימי זקנותה.

ולפי הדברים הללו, מבאר החת"ס, יתבאר היטב מדוע ביקש רבי עקיבא לעורר את תלמידיו בדברי חז"ל הללו, באומרו להם, שהנהגתם זו שהם מתנמנמים ביום, היא היפך הנהגת שרה אמנו, שהיא אף קמה מבעוד לילה, שגם בלילה מנעה שינה מעיניה לעבודת ה', ועלינו ללמוד ממנה את ההנהגה הראויה, שלא זו בלבד שלא לאבד את זמן היום בשינה ונמנום, אלא יש להוסיף ולנצל אף את הלילה לעבודת ה' וללימוד התורה.

ואולי ניתן להוסיף על דבריו ולומר, שרבי עקיבא ביקש ללמד את תלמידיו, שיראו וילמדו משרה אמנו, שעל כל זמן מחייה שנמנעה מקיום מצוות ועשיית חסד, למרות שזה לא היה מחמת עצלות, אלא מחמת אונס שהיתה קטנה, בכל זאת טרחה לאחר מכן בימי זקנותה לקום מבעוד לילה ולהשלים את אותו הזמן, כך גם עלינו לזכור היטב שעל כל רגע שאדם מתבטל מעשיית מצוות ומלימוד תורה, מוטל עליו אחר כך להשלימו, על כן יש לו לאדם לאזור כגבר חלציו, לעורר את עצמו מנמנומו באמצע תלמודו, ולא להמתין לימי הזקנה להשלים את הזמנים שאיבד והחסיר.

© כל הזכויות שמורות לכולל "דעת תורה" אלעד, רח' הגר"א 1 - ס.פ. 3 - 9213603

מענינא דירחא

מולד חודש כסלו
ליל רביעי
בשעה 3:25.10 בלילה

מה השייכות שיש בין 'יום הכפורים', לבין 'ר"ח כסלו'.

כתב חידה

בשתי פעמים נשלחתי,
וכאחת מן המלמדות נקראתי.

בתקופת מיתתי בת דודי מתה,
וקבורתי בפרסום ושלה בעלטה.

מנפילתו של אחי בשביה,
זכה לצאצאים משבטי קה.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת:הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה
או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

בכל צהרי שבת קודש צועדים בני הישיבות לצעירים, מבתיהם אל עבר בית המדרש של ישיבתם, שם הם שוקדים על תלמודם, ולאחר תפילת מנחה, סועדים בצוותא 'סעודה שלישית', ולאחריה מתפללים ערבית, ובסיום התפילה אחד מהרבנים מבדיל על הכוס ומוציא את כולם ידי חובתן. מפני ריבוי הבחורים בישיבה, פעמים רבות עד שה'הדסים' של ההבדלה מחולקים וכולם מספיקים להריח בהם, כבר המבדיל התחיל בברכת האש.

ראובן, שכבר מספר פעמים לא הספיק להריח את ה'בשמים' בהבדלה, החליט שמידי שבת בצהרים יביא עמו מביתו לישיבה 'בשמים' לצורך הרחה בברכת ההבדלה. כששמעון אחיו הבחין בו בקחתו את הבשמים, אמר לו, שלכאורה זה 'מכין משבת לחול', ואסור לו לעשות כן.

ראובן השיבו, שאמנם מחמת חשש זה של מכין, הוא חשב שמיד עם בואו לישיבה בעוד היום גדול, יברך על הבשמים 'בורא עצי בשמים', ויריח בהם, כך שהוא לצורך שבת.

מנגד טען שמעון, שהיות ומעולם לא היתה דרכו להריח בבשמים בשבת, הרי שכל ההרחה הזו היא רק בשביל 'הערמה', ולא נראה לעשות כן לכתחילה. ובמיוחד שיש לך דרך אחרת, שבכל הפעמים בהם לא תספיק להריח בבשמים לפני שהמבדיל יחל בברכת האש, תברך בנפרד 'בורא מיני בשמים' על הבשמים לאחר ההבדלה (עי' מ"ב רצ"ז סק"א).

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתיב (בראשית כ"ד ס"ג), "וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עָרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים", ופרש"י, "לשוח. לשון תפלה, כמו (תהלים ק"ב א'), יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ", ומכאן למדו חז"ל בברכות כ"ו ב', שיצחק תיקן תפילת מנחה.

עיין ברכות ל"ד ב', "אמר רב כהנא, חציף עלי מאן דמצלי בבקתא", ופרש"י, "בבקתא. בבקעה". ולכאורה מהא דיצחק התפלל בשדה, משמע שאין חסרון בזה.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

מהו ה'צד השוה'
המיוחד של הערים
'חברון' ו'ציפורי'.

מענינא דסדרא

י"א דאין שליח עושה שליח בקדושין (עי' אבה"ע סי' ל"ה ס"ו).
היכן יש רמז לדין זה בפרשתינו.

תשובות לשאלות שהתפרסמו בעליון גם בשבוע שעבר

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, אם גם בפני ילדה שנפטרה, יש להצניע הציצית, משום לעג לרש.

'לועג לרש' בפני קבר אשה וקטן

א] כבר נסתפק בנידו"ד המל"מ בפ"ג משמחות ה"ט, וכתב: "אם אסור להתפלל בתוך ד' אמות של קבר קטן או קבר אשה, עיין בתשובות מהריט"ץ, בחידושיו לפרק איזהו נשך, דף י"ב, יעו"ש".

והנה המל"מ לא העתיק דברי מהריט"ץ, רק הראה מקום לדברין, אך לא הביא אם המהריט"ץ הכריע בדבר, וגם המל"מ בעצמו, בחר שלא להכריע בפסק, וצ"ע.

ואמנם בא"ר סוף סי' כ"ג, מביא: "כתב סו"ס תשובות ר"ט צהלון, דאפילו אין שם אלא קבר קטן, שייך לועג לרש, דשמא הוא נשמה של אדם גדול". הנה הביא מדברי רק לענין קבר קטן, וצע"ק למה לא העתיק מדבריו שם גם לגבי אשה, ואולי דס"ל דאה"נ דמזה נלמוד גם לאשה. וע"ע בבאר היטב סי' מ"ה סק"א, שכתב כעין דברי הא"ר.

ב] ואולם בפמ"ג מעתיק דברי הא"ר, וכותב: "ומשמע קבר אשה דבחייה ג"כ פטורה, ליכא לועג לרש, ולחוש לגלגול זכר, כולי האי לא חיישינן". וכנראה שלמד כן מדברי הא"ר שהכריע לחומרא רק גבי קבר קטן. ועע"ש במ"ב סק"ה, שכתב גם כעי"ז.

דקדוקו של 'חות יאיר' מסוגיא דברכות ס"ח א'

ג] ובחפשי בזה, מצאתי להגאון בעל 'חות יאיר' בספרו מקור חיים או"ח סי' ע"א אות ז', שגם הוא נסתפק כהמל"מ לענין קטן, ואלו דבריו: "לכאו' היה נראה דאם המת קטן פחות מבן י"ג, שמעולם לא נתחייב במצות, לית לן ביה משום לועג לרש, אבל א"כ קשה במה דקאמר בש"ס ר"פ מי שמתו, ומשמרו אין, אבל מהלך בבית הקברות לא, והתניא לא יהלך אדם בבית הקברות וכו', והו"ל לתרץ, דקמ"ל מתו ומשמרו אע"פ שהוא פחות מבן י"ג [כלומר, משא"כ לילך בביה"ק, כיון שיש שם גם גדולים, אסור מצד הגדולים, ובמשמרו יש רבותא, דאפי' קטן]. ואע"פ שאין זה קושיא כולי האי [דהיינו שיש לדחות דקדוק זה על דברי הגמ'], די"ל דהמקשן דקדק [משמרו אין], מהלך בביה"ק לא, ר"ל, אע"פ שיש שם גדולים וקטנים [דסו"ס הול"ל ב' הדינים, אע"פ שיש מקום לרבותא בדין דמשמרו] וכן השיבו לפרשנותו [כנראה כוונתו, דבחילוק תוך ד"א וחוץ ל"א כלול בעצם שחלוק דין ביה"ק, אף שבביה"ק נמי איתא להאי דינא דלא יהלך, כשהוא בתוך ד' אמות[1]], מ"מ י"ל דאין להקל, די"ל כ"ש דהוי לועג לרש דמת לפני שזכה לזה, וק"ל, עמ"ש ר"ס מ"ה[2]. ועכ"פ צע"ק שלא הזכיר נמי אשה בהדי קטן, בדקדוקו מסוגיא דברכות.

ויל"ד ממסקנתו לגבי קטן "די"ל כ"ש דהוי לועג לרש, דמת לפני שזכה לזה, משמע דוקא קטן, שהיה עומד לזכות בזה, משא"כ באשה שכלל לא היתה עומדת לזכות בזה, אין לחוש.

הכרעת הצל"ח לחומרא בין באיש בין באשה

ד] והנה כדקדוקו של החו"י כתב גם הצל"ח בחידושיו בברכות י"ח א', רק שהוא הוסיף לדקדק כן לענין אשה, ע"ש שכתב: "ואמנם לפמ"ש לעיל דף ג' ע"ב וכו' שהבאתי דברי המל"מ בפ"ג מיובל ה"ט, שנסתפק אם שייך לועג לרש במת קטן או אשה. ואמנם לפי דעתי בקטן ודאי שייך לועג לרש, דמה בכך שהיה עתה קטן, הלא אם היה חי, מגיע לכלל תורה ומצות, ועתה שמת בקטנותו לא זכה כלל לזה", ולכאו' דבריו אלו ממש כעין לשון החו"י במסקנת דבריו לענין קטן, 'די"ל כ"ש דהוי לועג לרש, דמת קודם שזכה לזה'.

וממשיך הצל"ח בנוגע לאשה: "אבל הספק אם שייך לועג לרש בפני אשה שמתה, יש מקום להסתפק, ואמנם יש להוכיח דגם באשה שייך לועג לרש, דאל"כ נסתר קושיית המקשה כאן, דביה"ק שם מקום קבורת אנשים ונשים, שייך לועג לרש משום האנשים, אבל משנתינו ובריתא דמשמר, דאיירי במת, לכך תני מתו ומשמרו, דשייך גם באשה, אבל באינו מתו ולא משמרו, שאין האיסור רק משום לועג לרש, לא שייך באשה, אלא ודאי דגם באשה שייך לועג לרש".

וע"ש דשקיל וטרי עוד באורך בסוגיא, ומחזק הדקדוק מקושיית המקשן בברכות שם, ומסיים: "וצ"ל עכ"פ דלהמקשה פשוט הוא לו דכל גווני שייך לועג לרש, הן באיש והן באשה בכל ענין, ועכ"פ איפשט ספיקו של המל"מ".

שיטת הפ"ת וה'ישועות יעקב' בשם מהריט"ץ להקל

ה] ועיין בפ"ת יו"ד שס"ד סק"א, שכותב: "עי' בתשו' מהריט"ץ בחידושיו לפ' איזהו נשך די"ב, שכתב, דהא דאסור לקרות ולהניח תפילין תוך ד"א של מת, היינו מי שהיה חייב במצות אלו בעת שהיה בחיים, ואחר מיתתו נעשה חפצי מן מצות אלו, הוי לועג לרש, אבל אשה וקטן שפטורים בחייהם, אין זה לועג לרש". הרי שמעתיק בשם המהריט"ץ להקל גם בקטן, וזה דלא כהא"ר והבאה"כ שהעתיקו בשמו, ובעקבותם הפמ"ג והמ"ב, דעכ"פ לגבי קטן יש להחמיר, וצ"ע.

ובישועות יעקב או"ח סי' ע"א סק"ו, מביא: "בחידושי מהריט"ץ בפ' איזהו נשך כתב, דהא דאסור לקרות וכו' אבל אשה וקטן שפטורים מן הק"ש בחייהם, אין זה לועג לרש". ומקשה עליו, "ובש"ס בברכות דף י"ח, בהא דהקשה בש"ס מתו ומשמרו אין וכו', ומאי קושיא, הא מתני' ובריתא דינא קמ"ל, ונ"מ למשמר מת אשה דלא שייך לועג לרש", והוא ממש כדקדוקם של החו"י והצל"ח.

וע"ש דשקיל וטרי ליישב הקושיא על המהריט"ץ, אך לבסוף מסיק: "ועכ"ז סתמא דסוגיא נראה דלא כדעת מהריט"ץ, ותימה לי מאין יצא לו דבר חדש כזה, ובעל מ"מ להל' אבל, הביא דבריו בקצרה, וגוף הספר אינו כעת תח"י לעיין בו".

עכ"פ עולה מדברי הישועות יעקב, שגם הוא נוקט בשיטת מהריט"ץ לקולא בין בקטן בין באשה, ונכפפ"מ הנ"ל, אלא שנראה דדעת הישועות יעקב עצמו דלא כמו שמביא מהמהריט"ץ, שהרי תמה 'מאין יצא לו דבר חדש כזה'.

שיטת המהריט"ץ כמו שנדפס לפנינו בחידושו לב"מ

ו] ואמנם דבריהם מופלאים ממש, דבחפשי אחרי דברי מהריט"ץ במקורם, מצאתי, דלכאו' דבריו דלא כמר ודלא כמר, וכאשר אעתיק בס"ד את דבריו כלשונם, כמו שהוא לפנינו בחידושיו לב"מ (בדפוסים הישנים בסוף שו"ת מהריט"ץ, ובזמנינו נדמ"ח ע"י מכון אהבת שלום, ירושלים תשס"ב, עמ' צ"ב) וז"ל: "עוד נסתפקתי מה שאסרו ז"ל להתפלל בתוך ד"א של קבר, אם הוא קבר של ילד קטן וכו', מי אמרינן זיל בתר טעמא, טעמא מאי אמור רבנן אסור להתפלל, משום לועג לרש חרף עושהו, שנראה כמלעיג על המת, שהוא מתפלל, והמת אינו יכול להתפלל, וא"כ היינו דוקא בגדול, שהיה יכול להתפלל ולקרות בתורה, אבל קטן, דאפילו כשהיה בחיים לא היה מתפלל ולא קורא בתורה, א"כ לא שייך לועג לרש, ויהא מותר, או דלמא לא פלוג רבנן, דלא נתנו דבריהם לשיעורין".

והנה בהעמדת צדדי הספק לא מזכיר המהריט"ץ אשה, ולכאו' דמסברא הבאה מטעם 'לא פלוג', גם אשה בכלל [דדוחק לומר דגבי זכר בלבד בכה"ג אמרו 'לא פלוג'], וכאשר אמנם מתבאר כן מהמשך דבריו, כמ"ש להלן בעזה"י.

ז] וכתב המהריט"ץ: "ונראה לומר דאסור, דאפילו להך טעמא נמי שייך גבי קטן, ואולי שייך טפי לועג לרש, שיאמר הקטן, הנה זה לועג עלי שלא הגעתי לשנותיו, שאילו הגעתי לשנותיו, הייתי קורא ושונה ומתפלל, נמצא דשייך טפי לועג לרש", וזה טעם לאסור רק לגבי קטן.

ח] ממשיך המהריט"ץ וכותב: "ועוד, מי יודע רוח האדם, אם בסוד הגלגול נשמת הצדיק הקטן הזה, היא של אדם גדול בשנים, ובא הגלגול לאיזה מהסיבות כנודע אצל דורש רשומות בסוג הגלגול. נמצא שפיר האי טעמא".

סברא לאסור בכל אופן, משום 'לא פלוג'

ט] ומוסיף המהריט"ץ לאמץ את האיסור דלועג לרש' גם בכה"ג שאינו בר חיוב מצוות, וכותב: "ועוד מטעמא דכתיבנא, דלא פלוג רבנן, וכל מילי דרבנן לא נתנו לשיעורין, תדע, דהא ההוא עובדא דאמר בגמ' [דברכות שם] חזייה דהוה לביש ציצית בביה"ק. א"ל, דלייה, דלא לימרו למחר באין אצלינו, ועכשיו מחרפין אותנו, וכתב, מי יודע אם אותן קברות שהיה מהלך היו קטנים או נשים הפטורין מן הציצית. ועכ"ז סתם ואמר דרך כלל בביה"ק, לומר בכל הקברות אסור, ל"ש איש, ל"ש אשה, ל"ש קטן". מוכיח בזה המהריט"ץ מלשון הגמ', דבנידו"ד לא אמרינן זיל בתר טעמא, אלא נקטינן בכללא דלא פלוג רבנן. וכאן זכר המהריט"ץ בראשונה דגם אשה בכלל האיסור[3].

עוד כותב: "ועוד מטעמא אחרינא אסור, מפני הרואים[4], שיראו אותו מתפלל בצד הקבר, ולא יתנו לב לומר קטן היה, הילכך אסור בכל גוונא. כ"נ פשוט ומבואר לענ"ד, וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אמן".

י] העולה מדברי המהריט"ץ מפורש דנוקט לאסור בין באיש, בין באשה, בין בקטן, ולפי"ז הפמ"ג והפ"ת שפסקו הדין להקל, בהסתמך ע"ד המהריט"ץ, שלכאו' לא היה לפניהם אלא העתקה, כמו שמבואר להדיא בפמ"ג שמביא רק מה שראה בא"ר[5], וכן הפ"ת שאולי היה לפניו רק תחילת דבריו. וגם הישועות יעקב הנ"ל, שתמה על הקולא של המהריט"ץ, זה מפני שלא ראה באותה שעה, שמסקנת המהריט"ץ לאיסור, וכאשר בעל ישועות יעקב בעצמו מסיים שם: 'וגוף הספר אינו כעת תחת ידי לעיין בו'.

תמיהת האחרונים על הפוסקים שלכאורה לא ראו דברי מהריט"ץ

יא] שו"ר בכה"ח סי' כ"ג סק"ג, שכתב: "ועי' פתח הדביר סי' מ"ה אות ג', שכתב דגם מהריט"ץ כתב דיש באשה משום לועג לרש, אלא דהא"ר לא הביא כל דברי מהריט"ץ וגרם להפמ"ג לומר היפך מהריט"ץ, יעו"ש". וכעי"ז ראה גם בשד"ח, אסיפת דינים, מערכת אבילות, אות ק"ג, שכתב לתמוה מטעם זה גם על הפ"ת הנ"ל, ע"ש.

גם בברכת פרץ (למרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל, פ' תרומה), כתב: "אמנם נראה ודאי, שלא היה לפני הפמ"ג ספר מהריט"ץ ז"ל, ולא ראה אלא מה שהביא הא"ר בשמו, דבהריט"ץ ז"ל בחידושי פ' איזהו נשך, מבואר במסקנתו, דאסר גם על קברי נשים". וכן אמנם נקט לאיסור בס' גשר החיים ח"א פ"ה אות ג' ע"ש".

יב] שו"ר בשו"ת פאת שדך (מהגרש"ד מונק זצ"ל, או"ח ח"א סי' ד'), שהרחיב קצת הדיבור אודות דברי הפמ"ג והמ"ב בשדרך בעקבותיו, וכתב בתו"ד: "והיאך נחלקו על הסברא שהיתה נראית בעיני מהריט"ץ, ובלי ספק, שאילו ראו הפמ"ג והמ"ב דבריו בשלימות, לא כתבו מה שכתבו... ולא כתבתי ד"ז אלא מפני שאדוננו בעל מ"ב, הוא גברא דמאריה סייעיה, ואנחנו נמשכים אחריו ביותר, אבל בדבר זה לית לן בה סייפקא, דאילו ראה דברי מהריט"ץ, הוה הדר ביה, והכי קיי"ל לדינא בלא פקפוק כלל, דשייך לועג לרש דציצית אף באשה, וכסתימת כל הפוסקים, כנלענ"ד".

אמנם שוב הוסיף ב'פאת שדך' שם: "אחרי שכתבתי כל זאת, ראיתי בספר 'לקט יושר' לתלמידו ומשמשו של מהרא"י, בעל תרומת הדשן, בח"א בהל' ציצית, עמ' י"א, שכתב והורה שאין צריך להסיר ט"ק כשהולך עם המטה של אשה, משום דאינה חייבת בציצית... וכמה גדול כוחן של רבותינו הפמ"ג והמ"ב כחכם עדיף מנביא, דאיתמר משמיה דגברא רבה כוותיהו... מיהו לענין דינא, הלכה למעשה, נלענ"ד דלכתחילה יש להורות לחומרא, דמסתימת כל הפוסקים[7], מוכח דס"ל דלא פלוג רבנן אף באשה, ועוד כי בצל"ח ברכות (דף ג' ע"ב, ודף י"ח ע"א) דקדק מפלפולו, דאף באשה אסור מדינא דגמרא... מיהו אי איכא אתרא דנהגו לקולא, נלענ"ד דלא מחינן בהו, כיון דהפמ"ג יהיב בה טעמא, ואיתמר [הלקט יושר] משמיה דמהרא"י כוותיה".

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב במה שנאמר (בראשית י"ח ז'), "וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ", ופרש"י, "אל הנער. זה ישמעאל, לחנכו במצות", דמשמע שיכל לעשות זאת בעצמו, ורק בכדי לחנך את ישמעאל נתן לו לעשותו. דמאידך גיסא מצינו דיותר מצוה לעשות בעצמו המצוה, כדאיתא בקידושין (מ"א א'), "אמר רב יוסף, מצוה בו יותר מבשלוחו".

היפ"ת על המדרש, כתב: "זה ישמעאל. דאל"כ למה נתן אל הנער, ולא עשאו בעצמו, כמו שרץ אל הבקר", מבואר, דלפני אברהם היה הבחירה, או לקיים המצוה בעצמו, ולקיים בזה הדין דמצוה בו יותר מבשלוחו, או לאידך גיסא ליתן לבנו כדי לחנכו במצות, והכריע שעדיף ליתן לנער לחנכו, מאשר לעשות המצוה בעצמו[8].

ובשפתי חכמים מביא בשם ס' 'דבק טוב' על פרש"י, שכתב: "נ"ל, שאחר שהוא בעצמו רץ אל הבקר, למה הניח סיום המצוה לאחר, לזה אמרו שהוא בנו, ולחנכו", מבואר דמצות חינוך עדיף מהמצוה עצמה, שאין נקראת אלא ע"ש גומרה, וכ"ש מ'מצוה בו'.

וכעין דברינו ראיתי ב'שיח יצחק' עה"ת (מהגר"י וויס זצ"ל, אב"ד ווערבורי, בפ' וירא) שכתב: "יל"פ, דבעולות אפרים (אות תפ"ו) כתב, ויתן אל הנער, פרש"י זה ישמעאל כדי לחנכו במצות, כי בז ביום נעשה בן י"ג שנה ונימול, עכ"ד. ועפי"ז י"ל וימהר לעשות, שאאע"ה מיהר עצמו לתקן לישמעאל להיות יהודי אמיתי, לזאת, אע"ג דמצוה בו יותר מבשלוחו, כרפ"ב דקידושין, נתן את בן הבקר לנער, שישמעאל יעשה המצוה, כדי לעשות אותו, היינו כדי לתקן את ישמעאל במצוות".

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, מה הקשר בין המלאכים שבפרשתינו לכלי השרת שבמקדש.

ב'פענח רזא' עה"ת בפר' וירא (י"ט א'), "ויבאו שני המלאכים [למה הוצרכו שנים], משום שאין מלאך אחד עושה ב' שליחויות, והרי היה כאן צורך להפוך ולהציל". וטעם הדבר [שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות], מפני שאין ענינות במקום עשירות".

ודכוותה מצינו בהא דאיתא במתניתין ריש תמיד, "בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש", וכתב המפרש, "ובגמ' נפקא לן מקרא דביהמ"ק צריך שימור, דאי לא נפק"ל מקרא, הוא אמינא דלא צריכי שומרים, דאין ענינות במקום עשירות, ואי גנבי כלי המקדש, קנו כלים אחרים". הרי כמו בשלוחי המקום המלאכים, כך גם בכלי המקדש, יש דין והנהגה שוה, דאין ענינות במקום עשירות, דמשום כך אלמלא הפסוק, לא ראוי ליתן שומרים.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דאיתא בע"ז (כ"ו א'), "העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין", היכן לכאורה מוכח מפרשתינו להיפך מדין זה.

הנה מצינו בפרשתינו, שאברהם אבינו עמד בתפילה לפני הקב"ה על ענין הצלת סדום, כדכתיב (י"ח כ"ג), "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע". ולכאורה יש לעיין מגמ' 'דע"ז הנ"ל, דבסתמא ק"ו הוא, דאם הם בכלל הא ד'אין מעלין'[9], כ"ש שאין להתפלל על הצלתן.

ומעתה, הלא אין לך רשעים כאנשי סדום, שמעיד עליהם הכתוב (לעיל י"ג י"ג), שהיו 'רעים וחטאים לה' מאד', ופרש"י שם, "רעים, בגופם. וחטאים, בממונם. לה' מאוד, יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו", והיינו שהיו כופרים, שהם בכלל אותם ש'מורידין ואין מעלין', וכן היו גרועים מרועי בהמה דקה, שעל רועי בהמה דקה אמרו ש'סתמם' גזלנים הם, ואילו אנשי סדום היו גזלנים בודאי, וכן מצינו ברועי לוט, שהיו רועין בהמתם בשדות אחרים, וכדפרש"י לעיל י"ג ז', והרי מטעם זה אמרו דרועי בהמה דקה בכלל 'אין מורידין ואין מעלין'.

---

1 אמנם לא הבנתי הלשון 'וכן השיבו לפרשנותו'. וצ"ע.
2 לא מצאתי במקו"ח ברס"י מ"ה, שידבר לענין קטן, וצ"ע.
3 אלא דעיקר שאלתו כסובה בענין קטן, באשר מקדים [בספרו שם, עמ' פ"ז, במהדורה הנדמ"ח] לספר, שתוכ"ד כתיבת חידושיו לאיזהו נשך, נפטר בנו הקטן, וכותב: "הפקדתיו אצל אדוני הארץ, התנא האלוקי הקדוש, חוני המעגל, תחת האלה, בוטם גדול, שם שמתי לו חק, שמה קברתי צדיק אצל צדיק, ה' הצדיק יאמר די לצרותי, ויאמר למלאך המשחית די, וקל ש-ד-י יתן לנו רחמים וישלם נחומים". ואמנם בהמשך [שם, עמ' צ"ב], מבאר, שקברו בפני עצמו, שכותב: "אם הוא קבר ילד קטן, כמו בני צדיק, שאין שם קבר אלא הוא", וכנראה דמשום דהיה בקרבת מקום לקבר חוני המעגל, ע"כ החשיב לה 'צדיק אצל צדיק'. [נראה תשובות והנהגות ח"ד ח"ו סי' עד"ר], שו"ר מש"כ במנחת אלעזר ח"ג סי' כ"ג, וצ"ע.
4 לכאו' קשה לומר, שכוונתו לגזור גזירה מעצמו, רק שבא ליתן טעם נוסף למה הגמ' סתמה ולא הבדילה בין איש לקטן, וע"ז מוסיף טעם, שמלבד לא פלוג, שהוא טעם כולל, עוד היה להם לחז"ל טעם מספיק לאסור בכולם משום חשש הרואים, ועדיין צ"ע.
5 ואיברא, דצ"ל דהא"ר שכן ראה כפי הנראה את דברי מהריט"ץ, והיה נראה בעיניו לטעם נכון, רק הטעם דגלגול, ובחר להזכיר רק קטן, אפשר דפליג המסקנת דברי המהריט"ץ שמחמיר באשה.
6 ובס' שונה הלכות סי' ס"ג בד"ג ג', באופן יוצא מן הכלל מעיר על המ"ב, ממה שמפורש במהריט"ץ, ומצדד משום כל דלחומרא, עפ"י דברי אביו זצ"ל, שנדפסו בשעתו בקה"י ליקוטים.
7 שמענו שנשאל הגר"י זלברשטיין שליט"א, איך מותר להתפלל בקבר רחל, הא י"ל מצד לועג לרש, כדאי' בברכות י"ח [ונעגן, שלא דמי למערת המכפלה שקבורים בעומק, משא"כ בקבר רחל. וצ"ע היכן מצאו שרחל אינה קבורה באותו אופן, ולא שמענו, אינה הראיה]. והשיב להתיר ע"פ דברי הפמ"ג.
ולכאו' צ"ע טובא, דהא רוב ככל הפוסקים אשר לפנינו נקטו לחומרא. אבל בסברא לכאו' בקבר רחל אין חשש כלל, משום דהאמהות קודם מתן תורה היו, ואין שום לועג לרש בזה [כמו שלהבדיל כנגד גוי עכו"ם, אין נחשב לבזיון]. שהרי לא נצטוו. שו"ר מש"כ במנחת אלעזר ח"ג סי' נ"ז [וע"ע שו"ת דבר יהושע ח"ג, ואגרות משה יו"ד ח"ד סי' כ"ז].
[ומעילא גם לגבי השאלה השניה שנשאל הגרי"ז שליט"א, באותה הזדמנות, אם אין חסרון בכך שמברכין על 'שלא עשני אשה', לא קשה מידי, שאז גם הגברים לא היו מצווים. ואגב, מה שהגרי"ז שליט"א השיב לשאלה זו, שבאמת מעלתה של האשה גדולה וכו' כמו שמברכת 'שעשני כרצונו', לכאו' צ"ע, שהרי בטור או"ח סי' מ"ו, כתב: "ונהגו הנשים לברך שעשאני כרצונו, ואפשר שנוהגות כן, שהוא כמו שמצדיק עליו את הדין על הרעה". הרי מבואר שאין שייכות בין גדלותה של אשה לשמחה, אם חובתה, למה שהוא חסרון במצוות לגבה. אלא שבלא"ה א"כ שלענין קבר רחל, שעוד לא נצטוותה, וכמשנ"ת].
8 וכן ראיתי ב'אילת השחר' עה"ת, שכתב בתו"ד: "והנה מצד אחד היה עדיף שאברהם יעשה המצוה בעצמו, כיון דמצוה בו יותר מבשלוחו, ולמה נתן לישמעאל כדי לחנכו, הרי בפשטות חינוך זה מדרבנן, ומשמע דזה עדיף על המעלה דמצוה בו יותר מבשלוחו. אמנם לדינא א"א להוכיח מזה שעשה קודם מתן תורה".
ולכאו' י"ל ראיה דאף דאין הכוחיה מקודם 'מתן תורה', שהרי בגמ' בקידושין שם, כשבאו להביא ראיה לדין דמצוה בו יותר מבשלוחו, אמרו: "כי הא דרב ספרא מחריך רישא, רבא מלח שביבותא", ולא אמרו 'כי הא דאברהם אבינו הלך בעצמו אל הבקר, אע"פ שעבדים רבים היו לו'.
9 ועי' להלן, דדין אנשי סדום לא רק כעכו"ם ד'אין מעלין ואין מורידין', אלא הם בכלל אותם ד'מורידין ולא מעלין'.
10 בתפילה, אם בדרך קללה כדאיתא בגמ' שם בעובדא דרב"ל.
11 וכענין זה באמת מצינו עוד בפרשתינו בענין ישמעאל (ותשי"ח להר' א.ב. טביב שבאו להביא ראיה לדין דמצוה בו יותר מבשלוחו, אמרו: "כי הא דרב ספרא מחריך רישא, רבא מלח שביבותא" (כ"א בט"ן), מ"מ כיון שלא היה בידי אדם, אלא בידי שמים, לכן לא נהגו בו בדרך 'מורידין ולא מעלין', אלא נדון 'באשר הוא שם', וניצול.
וכן גבי לוט שניצול מהפיכת סדום, כמבואר בפרשתינו, י"ל ג"כ משום שהיה בידי שמים, דהא בידי אדם באמת דינו ד'מורידין ולא מעלין', וכ"ל, לפי שהיו בחמותיו רועין בשדות אחרים, וכמבואר בחז"ל, דהטעם שניצול באמת, הוא משום שעמדה לו איזה זכות, וכן בזכות אברהם, ולכן באמת רועי לוט לא נצלו.
12 עוד בענין יונה הנביא, אביו ואמו וכל הנסים שנעשו עמו מילדותו, וכל מעשה נינוה ועוד, עיין אריכות דברים בזה, בגליון ק"ב, פרשת חיי שרה תש"ע, בתשובה לכתב חידה.
13 עיין בביאור הרד"ל שלמד בדברי המדרש, ש'לנסות את יונה' הוא כהמשך ל'מה עשה הקב"ה', והיינו שכל המעשה הזה היה כדי לנסות את יונה, וכהמשך דברי המדרש, לכך הוא כותב 'ירקורב שצ"ל הלשון להיפך: 'מהלך ב' ימים. ומה עשה הקב"ה לנסות את יונה, הביא עליו כו'".
ולפי"ז נקודה זו אחרי 'לנסות את יונה', אינה במקומה.
14 ויעויין בתוס' שם ד"ה אי הכי, שכתבו (על קושיית רבה לרב יהודה), "ומכל מקום אמת הוא, שהוא רוח חזק מאד, כדכתיב (שמות י"ד כ"א), בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה, (תהלים מ"ח ח') בְּרוּחַ קָדִים תְּשַׁבֵּר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ, דלפעמים שולחה הקב"ה לעולם עזה וקשה".
וע"ע במדרש לקח טוב (פסיקתא זוטרתא, בראשית מ"א ו', וכעי"ז בשכל טוב שם), דאיתא שם שרוח קדים בכל מקום קשה, והמדרש מביא לכך ראיה מפסוקים רבים בהם נזכר 'רוח קדים', ואחד מהם הא הפסוק מיונה, ומסיים המדרש, "אמרו רבותינו, אין בכל הרוחות קשה מן הקדים, שהוא חום וכבד".
15 ועיין ברש"י שם שפתח בדברי חז"ל, "אמרו רבותינו, בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה, והיא חמה מאד, וכן ת"י שתיקאי". הרי שרש"י למד שהביאור בתרגום הוא, שתיקותא משלון השתקת הרוחות האחרות. ועיין להלן בדברי הרד"ק שלמד שהרוח היא כה חזקה עד שבני אדם נעשים חרשים בנשיבתה, ועל כך מוסיף ואומר, "ות"י שתיקתא", והיינו שלמד בתרגום, שהשתיקותא הוא משלון החירשות

ואין ליישב דהא ד'אין מעלין' היינו רק לנכרים העובדים ע"ז, וכנזכר בגמ' 'העובדי כוכבים', וא"כ שאם אברהם לא התפלל אלא על הצדיקים שאולי ישנם בסדום, וכוונתו היתה רק לאותם שמלבד שלא היו שותפים במעשי סדום בכללות (בגזילה וכו'), אלא גם אינם עובדי ע"ז. זה אינו, שהרי להדיא אמר אברהם (שם כ"ד), "האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקם אשר בקרבה", הרי שביקש להציל כל אנשי סדום בשביל כמה צדיקים שבתוכה.

ואולי י"ל, דדוקא להשתדל בהצלת עכו"ם כשהוא בפני עצמו, נאמר כן ד'אין מעלין', אבל בנידון דידן שהתפלל בכללות, שינצלו כל סדום בעבור הצדיקים שבקרבה, א"כ שמא באופן זה לא נאמר דין הנ"ל, אע"פ שע"י תפילתו ינצלו גם אותם שאין להצילם, וכפי שאכן אמר לו הקב"ה (שם כ"ו), שאם ימצא שם צדיקים, אז "ונשאתי לכל המקום בעבורם".

איברא, דיעוין במג"א סי' קפ"ט (סק"א), לענין 'הרחמן' שבבהמ"ז, שכתב בשם הכלבו, "כשיש עכו"ם בבית, נוהגין לומר 'כֻּלנו יחד בני ברית', וכתב הט"ז ביו"ד (סי' רל"ד סקי"ד), שאינו נכון, דכיון שאומר 'כולנו יחד', הכל בכלל, אלא יאמר 'אותנו בני ברית כולנו יחד', והטעם לפי שאסור לברך עכו"ם דכתיב לא תחנם".

הרי שגם באופן זה שכוונתו רק ל'בני ברית', מ"מ אסור לכלול העכו"ם עמהם. ואפילו נימא לחלק בין דינא ד'לא תחנם', לבין נידון דידן ד'אין מעלין', דדוקא גבי 'לא תחנם' אפילו בענין שכולל העכו"ם עם הישראל אסור, אבל מ"מ הא גופא יש לדון, דגבי תפילת אברהם על סדום, מלבד ענין ד'אין מעלין', עוד יש לדון משום 'לא תחנם', דבכלל האיסור גם כשהוא בדרך תפילה וברכה.

ואכן יעוין להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו 'עבודת עבודה' (ע"ז ד' ב'), שעמד בזה, דהנה מדברי התוספות (שם, ד"ה שמע מינה), מבואר, דגם במקום שהדין הוא ד'מורידין ולא מעלין', מ"מ אין לו לאדם לדחוק בידי שמים[10] שיעינישו אדם שעדיין לא נגזר משמים להעניש.

וטעם הדבר כתב הגרש"ק שם, משום דמצינו דכשמת האדם בידי שמים גרע טפי, דאילו מת בידי אדם יש לו כפרה, משא"כ אם מת בידי שמים, וכדאשכחן ביו"ד סי' שע"ו ס"ד, ובש"ך שם סקט"ו, דמומר שנהרג בידי אדם, יש לו כפרה, משא"כ בידי שמים, וכן הביא במג"א סי' קל"א סק"ב.

ועל פי זה מבאר הגרש"ק זצ"ל ענין תפילת אברהם על סדום, "ובזה יובן כאן, שהקב"ה רצה להודיע לאברהם כדי שיתפלל עליהם, ולכאורה מה מעלת התפילה, אדרבה לגרועותא הוא, דאנשי סדום הוי ודאי מן המורידין ולא מעלין, ואם היה אברהם רואה אחד מאנשי סדום, היה מורידו, ומכ"ש דאין מהראוי להתפלל עליהן. לכך אמר הקב"ה, דאף שאנשי סדום המה מן המורידין ולא מעלין, מ"מ אין ראוי לכסות זה מן אברהם, דמורידין הוי בידי אדם, אבל עתה אני עושה בידי שמים, וזה לא טוב הוא, וזהו שאמר 'המכסה אני מאברהם **אשר אני עושה**', כיון דאני העושה, ולא בידי אדם, אינו בכלל מורידין ולא מעלין[11], ולכך טוב להתפלל עלהן, ולכן אין ראוי לכסות זה מאברהם", ויע"ש עוד מה שביאר בזה.

איברא דבזה מיושב רק לענין הא ד'אין מעלין', אבל לענין 'לא תחנם' צ"ב עדיין.

ואפשר דבאופן שבודאי אצלו שאם תתקבל תפילתו, יתקדש שם שמים, אז לא שייך גם ענין ד'לא תחנם', ובפרט אם יתכן שיעשו העכו"ם תשובה, וכמו שמזכירין בתפילה כמה פעמים, כגון ב'עלינו לשבח', וכן בתפילת 'ויאתיו לב לעבדיך'. ועי' עוד משכ"ת בזה בשדי חמד מערכת הל' כלל ק"ז, ובשו"ת חיים ביד לגהר"ח פלאג'י, סי' ל"ג.

וכן יעוין בשל"ה בפרשתינו כאן (אות ל"ז), מה שהביא מהזוהר בזה"ל, "במדרש הנעלם מהזהר (ח"א דף ק"ה ע"א), אמר רבי, מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, דכתיב (תהלים ל"ה י"ג), 'ואני בחלותם לבושי שק' וגו'. ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלי סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא בא אברהם אבינו לעולם, ושבטי ישראל לא היו, והמלך דוד, ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם"

וע"ע ברבינו בחיי בראשית ו' י"ד, ד"ה וכאן הבן שואל וכו'.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "יונה[12] [בֶּן אֲמִתַּי]".

דמות הקשורה: רש"י כ"ב ב', "אחד החדרים. הקב"ה מתהא הצדיקים ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכרן, וכן אל הארץ אשר אראך, וכן **ביונה** (יונה ג' ב'), **וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת הַקְּרִיאָה**".

שלש סערות עצומות חויתי – שיונה חוה בחייו שלש סערות עצומות, הראשונה שהביאה עמה את הספינה לנמל, השניה, כשהיה בים ושמחמתה השליכוהו הימה, והשלישית, כשחרה לו על התשובה שעשו אנשי נינוה, והוא ישב מחוץ לעיר בסוכה שתחת הקיקיון, ולאחר שהתולעת הכתה את הקיקיון, היתה רוח סערה.

הסערה הראשונה שיונה חוה, היתה זו שהביאה עמה את הספינה לנמל יפו, כפי שדרשו חז"ל בפסוק (יונה א' ג'), "וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ"..., כדאיתא בפרדר"א י', וכעי"ז בתנחומא ויקרא ח', "...ירד יונה ליפו ולא מצא שם אניה לירד בה. והאניה שירד בה יונה, היתה רחוקה מיפו מהלך שני ימים לנסות את יונה. מה עשה הקב"ה, הביא עליה רוח סערה בים, והחזירה ליפו, וראה יונה ושמח בליבו, ואמר, עכשו אני יודע שדרכי מיושרת לפני"...".

וכתב הרד"ל בביאורו על הפרדר"א שם אות ט"ו, שהניסיון בזה ליונה היה, כדי שיחשוב שדרכו מיושרת לפניו, שהרי נעשה לו נס והאוניה הזו הגיע אליו על ידי רוח סערה שלא כדרך הטבע[16]. עוד כתב לבאר שם באות ש"ח, היאך יתכן ויונה יחשוב שדרכו מיושרת בעיני ה', כאשר הוא בורח מפניו בכדי שלא תשרה שכינתו עליו, וזאת משום שחשב שגם לפני ה' טוב עשה, היות וטעמו הוא מפני ישראל ומפני הכבוד, שלא יתחלל שם שמים.

וכבר העירו בזה הערה גדולה, שלפעמים אדם רואה שדרכו מצלחת לו, ומפרש זאת כאות משמים שדרכו נכונה והגונה, והוא משום ש"הבא ליטהר מסייעין לו", והוא אינו יודע שכל זה הוא בחינת הנסיון עבורו וכ"הבא ליטמא פותחין לו".

ובסערה האחרונה שהיתה ליונה, הוא נצטער בה מאוד, כמפורש בפסוק (יונה ד' ח'), "וַיְהִי כְּזָרְחַ הַשָּׁמֶשׁ וַיְמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף[17] וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מֵחָיָּי[18]".

למרות שעם אמי גדלתי – שלמרות שיונה גדל עם אמו, בלא אביו, שהרי אלמנה היתה.

שאמו של יונה "יועם בת עזור[19]", אלמנה היתה, שהיא האשה הצרפית, מהעיר צרפת שעל יד צידון, שפרנסה את אליהו בשנות הרעב על ידי הנס, כמפורש בפסוקים מעשה זה (מ"א י"ז ח' - ט'ז), "וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלָיו לֵאמֹר. קוּם לֵךְ צָרְפַתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן וְיָשַׁבְתָּ שָׁם הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה לְכַלְכְּלֶךָ. וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ צָרְפַתָה וַיָּבֹא אֶל פֶּתַח הָעִיר וְהִנֵּה שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה מְקֹשֶׁשֶׁת עֵצִים וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר קְחִי נָא לִי מְעַט מַיִם בִּכְלִי וְאֶשְׁתֶּה. וַתֵּלֶךְ לָקַחַת וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר לְקְחִי נָא לִי פַּת לֶחֶם בְּיָדֵךְ. וַתֹּאמֶר חַי ה' אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ לִי מָעוֹג כִּי אִם מְלֹא כַף קֶמַח בַּכַּד וּמְעַט שֶׁמֶן בַּצַּפַּחַת וְהִנְנִי מְקֹשֶׁשֶׁת שְׁנַיִם עֵצִים וּבָאתִי וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי וְלִבְנִי וַאֲכַלְנֻהוּ וָמָתְנוּ. וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ אַל תִּיְרְאִי בֹּאִי עֲשִׂי כִּדְבָרֵךְ אַךְ עֲשִׂי לִי מִשָּׁם עֻגָה קְטַנָּה בָּרִאשֹׁנָה וְהוֹצִאת לִי וְלָךְ וְלִבְנֵךְ תַּעֲשִׂי בָּאַחֲרֹנָה. כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תֶחְסָר עַד יוֹם (קרי: תֵּת, כתיב:) תתן ה' גֶּשֶׁם עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה כִּדְבַר אֵלִיָּהוּ וַתֹּאכַל (קרי: הִיא וְהוּא, כתיב:) הוא והיא וּבֵיתָהּ יָמִים. כַּד הַקֶּמַח לֹא כָלָתָה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסַר כִּדְבַר ה' אֲשֶׁר דִּבֵּר בְּיַד אֵלִיָּהוּ".

ואשה אלמנה זו היתה אמו של יונה, כדאיתא בפרדר"א ל"ג, "ר"ש אומר, מכח צדקה המתים עתידין לחיות. ומנין אנו למדין, מאליהו התשבי, שהיה הולך מהר אל הר וממערה אל מערה, הלך לו לצרפת וקיבלתו אשה אלמנה בכבוד גדול, אמו של יונה היתה...", וכן משמעות דברי הירושלמי סוכה ה' א' (דף כ"ב ב'), ובשותה"ט כ"ו ז' איתא, "אבל בן צרפת האלמנה, הוא יונה בן אמתי, היה צדיק גמור...". וכן איתא בזה"ק פ' ויקהל דף קצ"ז א', ובתוספת, שלכן נקרא 'בן אמתי', לפי שאמו אמרה לאחר שאליהו החיהו (מ"א י"ז ל"ד), "וּדְבַר ה' בְּפִיךָ אֱמֶת" [ובביאור הרד"ל על פרדר"א שם סוף אות י"א כתב, ששמו מרומז גם בדברי אליהו לאלמנה מתי שהחזיר לה את בנה בה' (שם כ"ג), "רְאִי חַי בְּנֵךְ", ש'בנך' בגימטריה 'יונה' עם הכולל].

כמעלת אבי זכיתי – שלמרות שיונה גדל בלא אביו, בכל זאת הוא זכה להגיע למעלת הנבואה כאמתי אביו.

שאמתי היה אביו של יונה, כמפורש בפסוק (יונה א' א'), "וַיְהִי דְּבַר ה' אֶל יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי לֵאמֹר". ואמתי[20] היה נביא[21], כדאיתא במגילה ט"ו א', "כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות, בידוע שהוא נביא בן נביא". ואצל יונה , שמו ושם אביו בנביאות, שהרי הוזכר בנבואתו זו יחד עם שם אביו.

ויונה זכה להגיע לנביאות בדומה לדרגת אביו, שבתחילה שרתה עליו רוח הקודש כשעלה לרגל, מהשמחה בשמחת בית השואבה, כדאיתא בירושלמי סוכה ה' א' (כ"ב ב'), ואח"כ נתעלה ונהיה נביא, כדאיתא בירושלמי סנהדרין י"א ה' (נ"ו ב'), "יונה נביא אמת היה", שהרי עוד לפני דבר ה' אליו על נינוה, כבר היה נביא, שנתנבא בראשונה על יהוא (מ"ב י' ל', ע"פ סדר עולם רבה י"ט, הובא ברש"י שם). ובשנית נתנבא על ישראל[22], כמפורש במ"ב י"ד כ"ה[23], ובשלישית[24] נתנבא נבואה נוספת על ירושלים להחריבה, כדאיתא בפרדר"א פ"י, ונביאותו הרביעית היתה על נינוה. ע"פ תנחומא ויקרא ח'.

עוד בענין נבואתו של יונה, שהרי כתב ספרו, וכן נמנה במנין הארבעה ושמונה נביאים שנתנבאו לתת לישראל, כדאיתא בסדר עולם והובאו (בשיניים סמוימים, עיין הגהות הגר"א שם) בר"ח וברש"י מגילה י"ד א'.

בחיי את הגיהנם ראיתי – שיונה ראה את הגיהנם בחייו, כשהיה במעי הדג.

שראה יונה את הגיהנם כשהיה במעי הדג, כדאיתא בפרדר"א פ"י וכעי"ז בתנחומא ויקרא ח' (לשון הפרדר"א), "אמר לו הדג ליונה, אין אתה יודע שבא יומי להאכל בפיו של ליותן. אמר לו יונה, הוליכני אצלו. אמר יונה לליותן, בשבילך ירדתי לראות מקום מדורך, שאני עתיד לתן חבל בלשונך ולהעלותך ולזבוח אותך לסעודה הגדולה של צדיקים. הראהו [יונה לליותן] חותמו של אברהם, אמר, הבט לברית, וראה ליתן וברח מפני יונה מהלך שני ימים[25]. אמר לו [יונה לדג שהוא במעיו], הרי הצלתיך מפיו של ליותן, הראני כל מה שבים ובתהומות. והראהו נהר גדול של מימי אוקיאנוס... והראהו יסוף[26] שעברו בתוכו ישראל... והראהו מקום משברי ים וגלי יוצאים ממנו... והראהו עמודי ארץ ומכוניה... והראהו גיהנם[27], שנאמר (יונה ב' ז'), וַתַּעַל מִשַّחַת חַיַּי ה' אֱלֹהָי[28]. והראהו שאול תחתית[29]... והראהו היכל ה'...".

וגם לגן עדן נכנסתי – שיונה היה מאלו שזכו להכנס בחייהם לגן עדן.

שיונה היה אחד מאלו שזכו להכנס בחייהם לגן עדן, כדאיתא במדרש תהלים (כ"ו ז'), "אבל בן צרפת האלמנה, הוא יונה בן אמתי, היה צדיק גמור, נצרף בבליעת דגים ובמצולות ימים, ולא מת, אלא (יונה ב' י"א) וַיֵּאמֶר ה' לַדָּג וַיָּקִא אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבָּשָׁה, ונכנס בחייו בכבודו לגן עדן".

והנה ממה שהמדרש כותב ענין זה של כניסתו בחייו לגן עדן לאחר מה שעבר עליו בבליעת הדג, משמע שלאחר כל המעשה הזה, ואולי אף בסוף ימיו, נכנס בחייו לגן עדן, ויתכן וכוונת המדרש הוא, שלא מת כשאר אדם, אלא נכנס בחייו לנ"ע, ונשאר שם.

אכן צ"ע בזה, שלא מצאנו שיונה נמנה במנינים של אלו שנכנסו בחייהם לג"ע, כדאיתא במסכת כלה רבתי ג' ודרך ארץ זוטא א' (הובא בם בילקוט בראשית מ"ב, לך לך ע"ו ויחזקאל שס"ג). שבכלה רבתי נמנו שבע ו"א שמונה, ואלו הם: א. סרח בת אשר. ב. בְּתיה בת פרעה. ג. חירם מלך צור. ד. עֶבֶד מלך כושי. ה. אליעזר עבד אברהם. ו. בן בנו של רבי יהודה הנשיא[30]. ז. רבי יהושע בן לוי. ח. ו"א אף יעבץ. ובדרך ארץ זוטא נמנו תשעה ו"א עשרה, ואלו הם: א. חנוך בן ירד. ב. אליהו. ג. משיח. ד. אליעזר עבד אברהם. ה. חירם מלך צור. ו. עבד מלך כושי. ז. יעבץ בנו[31] של רבי יהודה הנשיא. ח. בתיה בת פרעה. ט. סרח בת אשר. י. ו"א[32] אף רבי יהושע בן לוי.

ואולי אפשר לומר שלעולם נכנס יונה בחייו בגן עדן, אלא שיצא משם לאחר זמן, ועל כן לא נמנה באותם מנינים, שבהם רק נמנו אלו שנכנסו בחייהם לנ"ע ולא יצאו ממנו.

וקצת ראיה איכא לדברינו, שיונה יצא מג"ע, ובסוף ימיו מת ונקבר, מדברי הסה"ד (מ"א ג"ה), שכתב מספר 'גלילות ארץ ישראל', "קבר יונה בן אמתי בכפר בנה[33] ועליו נבנה בית תפלה לארץ ישראל, והרבה גנות ופירות, ומודים שבזכותו גדלין הפירות, ועליו שתי כפות...", וכבר האריכו רבים בענין קבר זה, אם אכן יש מסורת בזה, ואכמ"ל.

שהוא עושה לבני אדם.

16 ועי"ש שאומר, על מה שהיו שביארו, שהניסיון הוא מה שהגיע ליפו ולא מצא כל ספינה או אוניה, שה' רצה לבדוק אם מחמת כן הוא ישוב בו ממחשבותיו, "דחוק הוא לפרש בלשון נסיון".

17 ומהו עלפון זה, רש"י עה"כ כתב "פשמיי"ר בלע"ז", ולא ידעתי מהו, אלא שבעמוס ח' י"ג עה"כ "בְּיוֹם הַהוּא תִּתְעַלַּפְנָה הַבְּתוּלֹת הַיָּפוֹת וְהַבַּחֻרִים בַּצָּמָא", פירש, "תתעלפה. תפרח רוחם, כמו וַיִּתְעַלֵּף, וכן (יחזקאל כ"א מ"ז), עֲצֵי הַשָּׂדֶה עָלָיו עֲלָפָה, וכן בלשון משנה (שבת ט' ב'), יתעלפה, פשמיי"ר בלע"ז". הרי ש'פשמיי"ר' היינו שפרחה רוחו, כעין התעלפות בלשון המדוברת, וכן הוא בשבת ט' ב' לענין גזירה שלא להכנס לבית המרחץ סמוך למנחה, "גזירה שמא יתעלפה", וגם שם פרש"י "פשמיי"ר בלע"ז", וכן בנדה ס"ט ב', לענין טמאים שמתו שגזרו עליהם טומאת 'אבן מטמא' ואיתא שם בגמ', "אמר רב, גזרה שמא יתעלפה", ופרש"י, "פאשמיי"ר, דומה למת...".

וע"ע בערוך ערך עלף, שכתב, "פירוש, לשון עייפות, כמו עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף". ובדר"ק עה"כ כתב באופן דומה, "ויתעלף. יגעה נפשו ונבהלה מאד, עד שלא יכול לעמוד על עצמו מרוב החום, וכמעט יצאה רוחו, כמו שפירוש תִּתְעַלַּפְנָה בספר עמוס (שם) וכן בדברי רז"ל (נדה שם) שמא יתעלפה".

אכן באבע"ז ביאר באופן אחר, שכתב, "ויתעלף. כמו (עמוס שם), תִּתְעַלַּפְנָה, (בראשית ל"ח י"ד) וַתָּסֶר בְּצָעִיף וַתִּתְעַלָּף, שהתעלף בדרכו". והוסיף וביאר את דבריו בפסוק הנזכר ממעשה תמר, שכתב, "ותתעלף. טעמא שהסתירה פניה, וכן וַיִּתְעַלָּף, הסתיר פניו בבגדיו", הרי שלמד שהתעלפות זו הכוונה הסתרת הפנים מחום השמש, ואינו ענין לחלישות ופריחת הרוח.

18 עיין במצודי"ד עה"ס המבאר אמר יונה הנביא כן, "אמר אל נפשו טוב מותי מחיי, וזהו על כי נחלה מאד מתוקף חמימות הרוח וניצוצי השמש וסבל יסורים הרבה".

19 ע"פ 'למכסה עתיק' שבסר"ס טעמא דקרא, בשם מדרש מכת"י.

20 ואמתי היה משבט זבולון, כדאיתא בירושלמי סוכה ה' א' (כ"ב ב'), ובי"ר צ"ח י"א.

21 ולכאורה אין להוכיח שאמתי אבי יונה היה נביא, ממה שיונה נקרא 'מבני הנביאים', כדכתיב (מ"ב ט' א'), "וַאֲלִישָׁע הַנָּבִיא קָרָא לְאֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים וַיֹּאמֶר לוֹ חֲגֹר מָתְנֶיךָ וְקַח פַּךְ הַשֶּׁמֶן הַזֶּה בְּיָדֶךָ וְלֵךְ רָמֹת גִּלְעָד", ואיתא בספרי זוטא י"ד יועד, וכן כתבו רבותינו המפרשים שם, שאותו אחד הוא יונה הנביא, והיינו שהיות ואבוי היה נביא לכך נקרא 'מבני הנביאים'. זה אינו, שפשטות 'בני הנביאים', היינו הנביאים הצעירים, ולא בניהם של נביאים, וכדברי התרגום שם, "מִתַּלְמִידֵי נְבִיֵּיא", וכעי"ז במג"א כ' ל"ה ועוד.

22 ובעקבות נבואתו זו על ירושלים שתחרב, שלבסוף לא נתקיימה, היות וישראל עשו תשובה, ועל כן עשה הקב"ה כרוב רחמיו לבל הרעה לא תחרבה, לכך נקרא ע"י ישראל בשם 'נביא שקר', כדאיתא בפרדר"א פ"י ותנחומא ויקרא ח'.

23 יעויין בפרדר"א פ"י, שמונה נבואה זו כבנואתו הראשונה.

24 ומה שדרשו ביבמות פ"ז מא' ב', והוא מהמכילתא בא, "וַיְהִי דְּבַר ה' אֶל יוֹנָה שֵׁנִית לֵאמֹר. שנית דברה עמו שכינה, שלישית לא דברה עמו שכינה", ביארה הגמ' שם שזה רק עד עיסקו נינוה, שלא היתה לו עליהם נבואה שלישית, אבל בענינים אחרים היו לו נבואות נוספות.

25 עיין בביאור הרד"ל על הפרדר"א אות נ"ח, שכתב, "יש לומר שב' ימים הן רמז לימומ של הקב"ה שהן אלף שנה, לומר שברח ממנו עד זמן אלף הששי, שאז הוא עתיד להעלותו... כי היה בימי אלף הרביעי".

26 ובתנחומא הגירסא, "וראהו שבילי ים סוף שעברו ישראל בתוכם".

27 וכתב הרד"ל בביאורו על הפרדר"א אות ס"ג, וכעי"ז כתב ב'ביאור האמרים', שבתפוחים, שביעורובין (י"ט א'), ילפינן מהכא שיש פתח אחד לגיהנם בים, והיא היתה משבט אשר, כדאיתא בירושלמי סוכה ה' א' (כ"ב ב'), וב"ר צ"ח י"א. איברא, שישנם דעות שהאשה הצרפית לא היתה כלל אמו של יונה, והארכנו בזה בבליון ק"ב, פרשת חיי שרה תש"ע, בהערות לתשובה לכתב חידה.

28 ואמתי היה משבט זבולון, כדאיתא בירושלמי סוכה ה' א' (כ"ב ב'), וב"ר צ"ח י"א.

29 והוא המדור התחתון שבגיהנם, כפי שכתב הרד"ל בביאורו אות ס', שכן משמע מדברי המדרש. והוסיף וכתב, שבזה"ק פ' פקודי קורא למדור התחתון שבגיהנם בשם 'ארץ תחתית'.

30 עיין להלן במנין שבדרך ארץ זוטא, אות ז' ובהערה שם, שהוא יעבץ, הוא בן בנו של רבי יהודה הנשיא, ואם כן צ"ב במה נחלקו הא"י שמוסיפים את יעבץ, על גירסתינו שהוא לא הוזכר בה.

31 עיין בילקוט יחזקאל שס"ז, שאיתא שם, 'יעבץ בן בנו של רבי יהודה הנשיא", אלא שבילקוט במקומות אחרים, בבראשית מ"ב ולך לך ע"ו, גרס הילקוט 'יעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא',

32 ועיין בהגהות הגר"ב ובנחלת יעקב על הגליון שהגירסה בידם היתה שאף לדעת הי"א, במנין הרי רק תשע, שכך היתה גירסתם "וי"א הוציא חירם מלך צור, ותכניס תחתיו רבי יהושע בן לוי".

33 נראה דצ"ל 'כפר כנה'. וכן הוא בספר יוחסין (מאמר חמישי, דורות אחרוניים), "...וקרוב ממנו קבר יוסף הצדיק עליו השלום, ועליו גוים שומרים. ומשם הלכנו לגבעון, נקרא כפר כנה. קרוב משם מאה אמה, [קבר] יונה בן אמיתי, עליו בנין גדול...". וע"ע בהוספה למדרש עשרה הרוגי מלכות (הובא באוצר"מ עמ' 449), שאיתא שם, "כפר כנה שם קבורת יונה בן אמתי בראש ההר, ועליו שתי כפות תמרים, ותחת ההר שתי מערות וז כנגד זו, אחת קבר ר' ישמעאל בן אלישע, ושנית לחבריו, שהיו מהרוגי מלכות...".

"ובמדרש כונן איתא, בים של תרשיש, ור"ל שעבר בו יונה".

28 ובתנחומא הגירסא, "והראהו גיהנם, דכתיב (יונה ב' ג'), מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי". ועיי"ש עוד שינויים נוספים.

29 והוא המדור התחתון שבגיהנם, כפי שכתב הרד"ל בביאורו אות ס', שכן משמע מדברי המדרש. והוסיף וכתב, שבזה"ק פ' פקודי קורא למדור התחתון שבגיהנם בשם 'ארץ תחתית'.

30 עיין להלן במנין שבדרך ארץ זוטא, אות ז' ובהערה שם, שהוא יעבץ, הוא בן בנו של רבי יהודה הנשיא, ואם כן צ"ב במה נחלקו הא"י שמוסיפים את יעבץ, על גירסתינו שהוא לא הוזכר בה.

31 עיין בילקוט יחזקאל שס"ז, שאיתא שם, 'יעבץ בן בנו של רבי יהודה הנשיא", אלא שבילקוט במקומות אחרים, בבראשית מ"ב ולך לך ע"ו, גרס הילקוט 'יעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא',

32 ועיין בהגהות הגר"ב ובנחלת יעקב על הגליון שהגירסה בידם היתה שאף לדעת הי"א, במנין הרי רק תשע, שכך היתה גירסתם "וי"א הוציא חירם מלך צור, ותכניס תחתיו רבי יהושע בן לוי".

33 נראה דצ"ל 'כפר כנה'. וכן הוא בספר יוחסין (מאמר חמישי, דורות אחרוניים), "...וקרוב ממנו קבר יוסף הצדיק עליו השלום, ועליו גוים שומרים. ומשם הלכנו לגבעון, נקרא כפר כנה. קרוב משם מאה אמה, [קבר] יונה בן אמיתי, עליו בנין גדול...". וע"ע בהוספה למדרש עשרה הרוגי מלכות (הובא באוצר"מ עמ' 449), שאיתא שם, "כפר כנה שם קבורת יונה בן אמתי בראש ההר, ועליו שתי כפות תמרים, ותחת ההר שתי מערות וז כנגד זו, אחת קבר ר' ישמעאל בן אלישע, ושנית לחבריו, שהיו מהרוגי מלכות...".

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

בכל הדורות היו כאלו, שחיפשו אחר פסוק או מימרא של חז"ל בכדי לנפוץ בו ברבים ולפשוט בו טלפים קבל עם ועדה, בכדי שיוכלו להראות ולהוכיח את צדקת חוסר דרכם כסל למו. הטוב ביותר שלא להכנס עמם לוכוח או שיחה, לא לדון עמהם כלל, שפעמים רבות, עצם הדיבור עמם יכול חלילה להשפיע לרעה לחלקלה, והתשובה לדברימם הוא, בחיזוק החתמדה ועמל התורה, ההקפדה על שמירת התורה והמצוות, ולעורר בלבבות אם יראת שמים הטהורה, ובמיוחד בהתבטלות מוחלטת לדברנים וחכמי ישראל, לילך אחר עיני העדה, שבכח תורתם יראאהם טולים בפנינו אם הדקד אשר נלך בה המעשיה אשרי נעשה.

באותם הפעמים שיש צורך להשיב לכסיל כאיולתו, לבל ימשוך ברשתו שפורס בפני כל אלו שאינם יד ברוורים ביראהם, לא צריך לדאוג מלומד גדול בדרכי יורה וביכולת הוכחה וביטוי מיוחדים. די בהתבוננות קלה באותו מאמר חז"ל שם משמיעים ומנפנפים בו, לראות ששוובר בציזו, ומתוך הכתוב בו מוכח להיפך מדבריהם, ורק מרשעותם אז טפשותם הגיבו אל חלקו כשם מנסים להוציא את הדברים מהקשרם.

אחד מהדברים בהם נשמע ברמה קולם של כל אלו הרחוקים משמירת התורה והמצוות, הוא בדברי רבי מאיר בקדושין פ"ב א', "לעולם יולד לאדם אדם בנו אומנות נקיה וקלה", ובמימרא זו הם מנסים להכות את ראשי עם קודש, הקובעים את כל יומם בעסק התורה ועמלה, ובדרכה בם מנסים לגדל את בניהם. אותם הפוקרים, מקוננים בחלקלקות לשוניהם על שומרי התורה "המסכנים", שאין להם מעות בכיס שבריכים.

האמת ידועה לכל, שאלו שבתקופתנו לימדו את בניהם אומנות בימי בחרותם, במקום לשוולם ללמוד תורה בשיבוה אומנות, אז אפילו הכיסיום למקומות הת"לכאים, בהם מערבים קודש בחול, שמלבד מה שקיקלו הבנים את אותו הרוחניות ובלימוד האומנות הסירו אותם משמירת התורה והמצוות, עד הגיעם לעברי פי פחת, עד שהיה אדם לבם, שלרבים מהם אף אין כל פרוסה מהאומנות שלמדו. הם כנראה לא זכרו את חלקי השני של דברי רבי מאיר באותה משנה, שאחרי דבריו אודות מה שאב לאדם אב בנו אומנות, מוסיף ואומר, "וי'תפלל לאל שי'עשיר וי'נכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לא זכותו". הרי שאם על ידי לימוד האומנות ליבו של הבן יסור מהתורה ומשמירת המצוות, היאך יוכל להתקיים גם החלק השני אודות התפילה לי הפרנסה.

מאמה השנים האחרונות עבר העולם שינויים רבים בתחומים שונים, ביניהם גם בענין זה של לימוד האומנות בימי הנערות, שהמציאות השתנה לחלוטין. הכרעיון אותו השמיע רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, הי"ד, באותם השנים בשלהב החל השיגוון, להורים שאפשלהו מדוע לא ללמד את הבנים "מקצוע", וכן מאר, מצות אומנה, שתשיבותה אינה עומדת בספק, ובמיוחד עקיצה שלוש עשרה בריתות, בכל הדורות מסרו עליה ישראל אל נפשם, בכל זאת, אם "מתו אחיו מחמת מילה", אסור למול אל האח השלישי. אם כן, מצות לימוד מקצוע, שום למחמירים הגדולים, אינה שקולה כמצות מילה, כאשר אחים רבים מתו עליה, שעיזבו את כל יהדותם מחמתה, בודאי שאסור לשלוח אחים נוספים לסכנה מוחשית זו, ועל כן אנו לוקחים את דברי רבי מאיר באותה משנה, המוגה מאיר אבי כל אומנות שבעולם ואיני מסלול את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. ושאר כל אומנות אינן בן, כשאדם בא לידי חולי א' אלא דקנה אז לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב. אבל התורה אינה כן, אלא משמרתו מכל רע בגערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקונותו..."

שועה בן אצאלן צאלה היא מאותם אלו שחיו עוד בתקופה שקדמה למהפכה קשה זו של אי יכולת קיום דברי רבי מאיר מחמת הקלקול הרב שהיה בלימוד אלה. שעוה היה בן ארבע עשרה כשסיים את שנות לימודו אשר אצל המלמד בבבוד הבירה, ואצאלן אביו חפץ ללמדו אומנות כנהוג באותם ימים, שיוכל לפרנס אדם ביתו שעיוד לחקים בעוד כמה שנים, ושלא יגלד חלילה לחיות ליסכים.

רבות הרהר אצאלן באיזו מלאכה ראומנות כדאי ורצוי ללמד את בנו, במיוחד שהיה זה בנו הראשון, והמציאות מוכיחה שפעמים רבות, שאר הבנים הולכים בדרכים בם בעקבות הבן הראשון והגדול, בפרט בענינים אלו של לימוד מלאכה. במלאכה בה עסק אצאלן, שהיה סוחר בשוק המקומי, הוא לא חפץ להלמד לבנו, לדעתו, הנסיונות הקשים של מידות ומשקלות, ולא לימות את הסחורה יותר מסה שהיא, ואף לא לגנות את סחורתו של השני, היו קשות מאד לסוחרים השוק, ולצערו הגדול ראה את חברו נכשלים בהם פעם אחר פעם, ולולי רבם האהוב, רבי יוסף חיים, שמפעם לפעם יצא לסיור בשווקים לבדוק את המידות והמשקלות, המצב היה קשה הרבה יותר.

בשיחה בן חברו לעבודה, שמע רבות על כל שלכל ענין של 'יראת שמים', שאלו שיראת שמים בוערת בלבם, בכל אומנות שתהיה להם, יעסקו בה כדת וכדין ויקיימו את הלכותיה ודקדוקיה כיאות, בלא לחוש אפילו להפסד מרובה. ואילו אותם אלו שהשאירו את היראת שמים בביתם כשהלכו למלאכתם, בכל מה שיעסקו ימצאו מקום לרמאות וגניבה, עושק וגזילה, כך שמוטל על האב להבעיר בליבות בנו את יראת שמים הטהורה, ובזה הם יוכלו לעמוד בעוז בנסיונות החיים.

באחד הימים הגיע אצאלן למסקנא, שהמלאכה הנקיה שישנו בימים אלו, היה להיות 'ספר', המספר את שערותיהם של האנשים, שמלבד חשש איסורי הגלחת ותספורת של 'בל תקיף', אין בה כמעט נסיונות.

כשישועה שמע מאביו את רעיונו אודות מה שילמד את מקצוע הספרות, הוסיף האב והסביר לו, שמעלה אחת נוספת ועצומה ישנה במלאכה זו, שהשעות בהם האנשים בא להסתפר, מועטות וספרות בכל יום, ובשאר הזמנים הוא יוכל להמשיך להנות בחורה ואף לומר ולסיים בכל יום את ספר התפילים, שהוא הרבה גדול עצום רב. ומה גם, אמר האב, חשבתי שמלאכה זו יש בה מעלה מיוחדת שאין בה כל נסיון של קדושת הענינים המחשבה, באשר היא עבודה רק עם אנשים. ואמנם הטעים האב, גם בעבודות בם מצויים נשים, אפילו יכול לומר כיצד להיזהר ולהשמר שלא יהא עסקו עמהם, ועבורתו זו לא תפגום כלל בקדושתו, כמו שניתן ללמוד מהמעשים אודות הצדיקים הקדושים בעבורם נגמולא בסוף מסכת מגילה (ק"ג ב'), שרבנו מרבה לדברים וכל שנלמד מהם ארוחות חיים.

אבל אבא, שאל ישועה, בדיוק היום למדתי במשנה האחרונה במסכת קידושין את דברי אבא גוריון איש צדיון שאמר בשם אבא גוריא, שאומנותו של 'ספר' היא אומנות לסטים. אצאלן התפלא מאוד לשמע דברי בנו, לא הא זהר לו שהקפד נמנה בין אותם בעלי מלאכה, ועל כן מיהר לפתוח את הגמרא בבית, וראה שאכן זכרונו לא הטעהו, לא מוזכר קפד במשנה. בעיון לב מצא שבמשנה שב"משניות" כך היא הגירסה, אבל יחד עם זאת הוא הבה בירוור הוספות יום טוב, שמבאר את כוונת המשנה על אדם שהוא 'יושב קרנות' ולא על ספר העוסק במלאכה זו.

אצאלן שחזר לדעתו אודות לימוד מלאכת הספרות, עמד לסגור את הגמרא, אלא שלפתע אינה ה' וראה את דברי הגמרא, המונה את הספר כאחד מעשרת בעלי המלאכה ש"עסקו עם הנשים וסורו רע", שעליהם נאמר שאין מעמידים עמם מלך או כהן גדול, משום שאומנותם זולה ונמונה. ובעיון בדברי רש"י, ראה שביאר, שהוא משום שהנשים באים לספר בשביל בניהם, ועל כן יש גם לספר עסק עם הנשים.

כעת כבר היה אצאלן אובד עצות. עד עכשיו הוא היה בטוח שמצא מלאכה ללמדה לבנו, שאין בה כמעט נסיונות, וכעת הוא מגלה שלא זו בלבד שיש בה נסיונות רבים, עוד מנוף חכמים במלאכות המגונות שאין מעמידים מהם כהן גדול ומלך. באותה עת הרהר בליבו, אם 'ספרות' אינה מלאכה ראויה, איזו מלאכה בכל לימדו שיהיה בה כמה שפחות נסיונות קשים וחשש נפילה ותקלה.

בהתייעצות עם ידידיו הקל אצאלן בדעת הרב, לשמוע ממנו דעת תורה וחכמה, מהי המלאכה אותה כדאי שילמדה לבנו. הרב קיבל את אצאלן בסבר פנים יפות, והסביר לו שאכן חבריו צדקו בדבריהם, שעיקר הספרת האב על בניו שילכו בדרך ה', היא ביראת שמים הטהורה אותה יכנס ביליבותיהם, שידעו ויכירו שבכל עת ושעה שיש עין הוראה ואוזן שומעת וכל מעשיהם בספר נכתבים, ושם יש ודיין, וה' גומל לאיש חסד כמפעלו! ולרשע ערב רשעותו, ואם הדברים יכנסו ביליבותם, יחד עם תפילת החורים עליהם כל הימים, אפשר לקוות שיזכה שבניו ימשיכו ללכת בדרך התורה וקיום המצוות.

על כן, אמר הרב, בודאי שכדאי וצריך לחשוב באילו מלאכות ישנם פחות נסיונות מאחרים, וזה מה שאמרו חז"ל שאדם לא ילמד את בנו אומנות שסורו רע, אם שיהא עסקו עם הנשים. אבל יחד עם כאשר צדק לדעתו, שבכל אומנות ואומנות יש את הנסיונות שלו. תמיד מוצא לו היצר פתחים ופרצות להכנס בהם בכדי להפיל את האדם בשתות ולהוציאו מן העולם.

עוד אמר הרב, בימינו, שלא מצוי עונשים מביאים את בניהם לספר, כפי ישנה מעלה גדולה במקצוע הספרות, על פני מלאכות ומקצועות אחרות, שבהם ישנם מצוות, ובודאי אפשר לומר שמלאכה זו מתאימה ליהודי ירא שמים, אלא שעליו ליזהר מכל משמר, ללמוד את הלכות הספרות, לבל יכשל בעצמו וכשלל את הרבים במאות ואלפי איסורי דאורייתא של בל תקיף. הגם עליו לזכור בכל עת, שהפרנסה היא מאת ה', וכל התעקשות במלאכה היא רק מהגיריה של 'בוועת אפיך תאכל לחם', כך שבאשר יש לאדם נסיון אם עלול לתפילה אל שיעור תורה, ויש אדם המבקש מונו באותה שעה להסתפר אצלו, והלה לא ימתין עד לאחר השיעור התפילה, ובתפסרות זו יוכל להרוויח כסף פרוטות, אז אפילו ממון הדבה, עליו לאזור כנסר חלציו, ולסגור את חנותו ולרוץ לתפילה ולימוד התורה.

אחרי שהרב פסק את הפסקן, הביה ברור לאצאלן שבמה ובמה יוכל הרב לעזור. בראשונה הוא שלחו אצל חכם, שלימדו את הלכות הספרים, היכן מותר לחתוך ולספר, והיכן אסור, באילו מקומות הוא איסור דאורייתא, ובאילו מקומות הוא חומרא וחשש. ורק לאחר שסיים ללמוד את ההלכות ובחן עליהם אצל אחד הרבנים, הוא החל ללמוד את המלאכה האומנותו.

אצאלן שלח את בנו אל סוליומן הספר היהודי המומחה, שיראת שמים שלו היתה לשם דבר בכל העיר, וכבר נהגו לומר עליו, עליל לי שערה שהוא מסיר מהאדם, הוא ממלא אותו כנגד זה במנת יראת שמים, כך לא פלא שאילו באו להסתפר כל אותם אלו שתפצו לתחתיך ביראה. היו גם שאמרו, שישנם כאלו שנוהגים להסתפר בכל שבוע, לא מחמת ה'ענינים' שיש בזה, אלא בעיקר מחמת המצערים ביראת שמים שיוצאים טעונים מנוו. המהמנה בתור לתפיסת הזמנה הרה כדאית עד מאוד, המסתפר יחד עם כל המתמינים היו שומעים את דבריו, שתוכל ביספורי צדיקים וחיזוק האמונה, כאשר כל מעשיו עד לה הוראת הרב, מה מותר לו לומר תוך כדי תספורת, ומה אסור לו לומר.

הסיכום בין אצאלן לסוליומן היה, שילמד את האומנות לישועה בנו, ובשכר זה יעבוד ישועה אצלו במשך שנתיים, כאשר בשנה הראשונה סוליומן לא ישלם לו כלל על עבודתו זו, ובשנה שלאחריה ישלם לו כנהוג לנערי שוליה, שליש שכר. והוסיף והתנה, שם ישועה יקים את ביתו במהלך השנה

אצאלן לא הסכים לשינוי של שם בנו, והוא נשאר אצלו תמיד בשם 'מרדכי'. פעמים רבות ניסה לדבר על ליבו שייטיב את דרכו, ולא יחליף בורות מים מתוקים בים מערה מרים וסרוחים, לבל יאבד את שני העולמות, אבל מרדכי היה כרוך אחרי פורקי העול, ולא שת לבו לדברי אביו. גם פטירתו של אביו מתוך כאב לב על מצבו הרוחני הירוד, לא גרמה לו לחשוב מעט על החיים בעולם שכולו טוב, על היום בו הוא עתיד לתת דין וחשבון. לצערם הרב של אחיו, הוא ירד ירד, וחלק לעסוק בכל מיני עסקאות אפלות, של גניבה ועושק כלפי יהודים, שבערמומיות השאיר אותם נקיים מכל כספם ורכושם, ושמו יצא בכל העיר כגנב וגזלן, שאר ביד גם לקחת וליטול דברים המחובבים לקרקע.

יחד עם ירידתו הקשה של מורדי אל עברי פי פחת, הוא הצליח להשפיע לרעה גם על שאר ספרי העיר. המציאות הברורה שהיתה עד לאותם ימים, שאל הספרים סוגרים את הספסרות בתחילת יום מנחה קטנה, במחצית השניה של השעה עשירית, שעתיים ומחצה לפני שקיעת החמה, בדיקה שלא יגיעו חבלה לידי מלאכות בשבת. אלא שבמשך הזמן תקנה זו החלה להפרץ, וחלק גדול מהספרים החלו לעבוד אף בשעות מאוחרות יותר, וכבר היה חשש גדול שהדבר יביא לידי חילול שבת.

רבה של העיר, רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, שלח אל שליחי בית הדין שיזהרו את הספרים להפסיק מלאכתם בעוד היום גדול, כפי התקנה שנשתמרה שנות דור בעיר הקודש. דברי שליחי בית הדין השפיעו על רבים מהספרים, אבל הרבה מהם לא קיימו בעסק הרמוני, שהם הפסיקו מלאכתם בעוד שמחו אל למזרחים, שהם שמחו על הזירוז והדחיפה שנתנו להם לעמוד על המשמר ולא להגיע חלילה לידי חילול שבת. ואילו הספרים האחרים, שבלבם לא בערה כל כך יראת שמים, הדברים רק עברו בסמוך לאוזניהם, ולא השפיעו עליהם דבר. ולצערם של כל שומרי התורה והמצוות, המשיכו הספרים לעבוד ולספר גם בשעה מאוחרת יותר, ועד סמוך לזמן הדלקת נרות.

באחד הימים הוזמן ישועה הספר לביתו של רבה של ירושלים, רבי יוסף חיים זצוק"ל. ישועה שהזדרז לבא, הבחין בשני אנשים רבים שנזכרים לבא לספר אל הרב, אליו הגיע בעוד הרב מנוח בחלוקו, שמעו מהם שמעו לפני שעה ומחצה בקרוב הגיעו לבית הרב, ומחכים לבא לספר אל הרב. אלא שבמשך הזמן תקנה זו החלה להפרץ, וחלק גדול מהספרים, החלו לעבוד אף בשעות מאוחרות יותר, וכבר היה חשש גדול שהדבר יביא לידי חילול שבת.

הרב של העיר, רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, שלח אל שליחי בית הדין שיזהרו את הספרים להפסיק מלאכתם בעוד היום גדול, כפי התקנה שנשתמרה שנות דור בעיר הקודש. דברי שליחי בית הדין השפיעו על רבים מהספרים, אבל הרבה מהם לא קיימו בעסק הרמוני, בבחינת 'אין מזרזים אלא למזורזים', שהם שמחו על הזירוז והדחיפה שנתנו להם לעמוד על המשמר ולא להגיע חלילה לידי חילול שבת. ואילו הספרים האחרים, שבלבם לא בערה כל כך יראת שמים, הדברים רק עברו בסמוך לאוזניהם, ולא השפיעו עליהם דבר. ולצערם של כל שומרי התורה והמצוות, המשיכו הספרים לעבוד ולספר גם בשעה מאוחרת יותר, ועד סמוך לזמן הדלקת נרות.

באחד הימים הגיע ישועה לבית הספר לביתו של רבה של ירושלים, רבי יוסף חיים זצוק"ל. ישועה שהזדרז לבא, הבחין בשני אנשים רבים שנזכרים לבא לספר אל הרב, אליו הגיע בעוד הרב מנוח בחלוקו, שמעו מהם שמעו לפני שעה ומחצה בקרוב הגיעו לבית הרב, ומחכים לבא לספר אל הרב. אלא שבמשך הזמן תקנה זו החלה להפרץ, וחלק גדול מהספרים, החלו לעבוד אף בשעות מאוחרות יותר, ועד סמוך לזמן הדלקת נרות.

ישועה סיפר לרב על הנסיונות של הספרים, באומרו, שלפי ראות עיניו, רובם המוחלט של הספרים ישמחו לשוב ולקיים את התקנה מימים ימימה, שמדוע ירע חלקם משאר היהודים שומרי התורה והמצוות שפרושים מלאכתם בשעות לפני שבת וחיילים להתכונן בנחת, בהחיצה ושאר ההכנות לכבוד שבת קודש, אלא שיצר הממון, שרוצים להרויח עוד כמה פרוטות, הוא זה שגורם להם להמשיך ולספר עם הרבה מאוחרת.

כידוע, המשיך ישועה בהסברו, ישנם אנשים רבים שנזכרים שהם צריכים להסתפר בשעה מאוחרת, ומחמת כן שעות אלו מלאות בעל ערב בעל שבת לאחר הזמן, הם המלאים ביותר בעבודה ובפרנסה, כנגד כל יומות השבוע. וכל ספר חושב בליבו, שאם הוא ישמע לדברי רבנו ודעת ובינו, ויסגור את המספרה בשעה מוקדמת, הרי שאותם האנשים שחשבו להסתפר אצלו ילכו להסתפר אצל מתחרינו, והוא ישאר בלא פרנסה.

אם המצב יהיה, כפי שהיה אם הדברים, שכל הספרים יסכימו לסגור את המספרות בשעה המדוברת כבעבר, הרי שלכל ספר לא היה כמעט נסיון לעשות זאת בפועל, בידיעו שאינו מפסיד ומתנות שפרוטות שנעות לפני שבת וחילים להתכונן בנחת, בהחיצה ושאר ההכנות לכבוד שבת קודש, אלא שיצר הממון, שרוצים להרויח עוד כמה פרוטות, הוא זה שגורם להם להמשיך ולספר עם שעה מאוחרת.

כידוע, המשיך ישועה בהסברו, ישנם אנשים רבים שנזכרים שהם צריכים להסתפר בשעה מאוחרת, ומחמת כן שעות אלו מלאות בעל ערב בעל שבת לאחר הזמן, הם המלאים ביותר בעבודה ובפרנסה, כנגד כל יומות השבוע. וכל ספר חושב בליבו, שאם הוא ישמע לדברי רבנו ודעת ובינו, ויסגור את המספרה בשעה מוקדמת, הרי שאותם האנשים שחשבו להסתפר אצלו ילכו להסתפר אצל מתחרינו, והוא ישאר בלא פרנסה.

אם המצב יהיה, כפי שהיה אם הדברים, שכל הספרים יסכימו לסגור את המספרות בשעה המדוברת כבעבר, הרי שלכל ספר לא היה כמעט נסיון לעשות זאת בפועל, בידיעו שאינו מפסיד ומתנות שפרוטות שנעות לפני שבת ומלאים ביותר בעבודה ובפרנסה, לא יוכלו להסתפר, לא יוכלו לחתכונן בנחת, בהחיצה ושאר ההכנות לכבוד שבת קודש, ויבואו אליו בשבוע הבא, אם לכן, אם יצליחו לאחד את כל הספרים יחדיו לענין גדול וחשוב זה, כמדומה לי שיוכל לגדור את הפרצות שנפרצו בחומות הגדר בעיר הקודש המקדש.

רבי יוסף חיים שכבר היה זקן וקשיש, הרים את עיניו הטהורות ואמר לישועה, יקירי, הרי תמיד אתה מבקש ממני ברכה לבנים לתמיד תמיד. כעת הוה הזמן שלך שבמעשיך תוכל לזכות לזכיה גדולה מזו, שבניך יהיו 'גדולי ישראל', כפי שכתב הכהן הגדול מאחיו בספרו 'משנה ברורה' (רנ"ז ב'), אותם אנשים המתנדבים לזרז את הרבים לקבל את השבת בזמן ולא יחללו את השבת, אם עושים זאת תמיד, זוכים לבנים גדולי ישראל.

אם תצליח לאגד יחדיו את הספרים שומרי התורה שבעיר הקודש, אמר לו הרב, ותשכנע אותם שכולם יקבלו יחדיו ענין חשוב זה, שיפרשו מלאכתם בזמן שהיה נהוג מימים ימימה, זכותך תהיה גדולה ועצומה עד מאוד, ובעזרתו ובעזרתך תזכה לבנים גדולי ישראל.

אני ידע שזהו תפקיד קשה מאוד, הוסיף הרב ואמר, אבל כנגד זה אתה מקבל הבטחה שלא ניתן להעריכה בכל חללי עולם, ואת מלבד שעצם השכר העצום שיהיה לך על כל יהודי שהצלת ולהציל מחילול שבת. הרב הוסיש לו את ידו לברכה, ואמר לו, ה' ישועה, לך בכחך הגדול, ותביא ישועה לעם הנושע בזכות שמירת השבת.

ישועה נטל על עצמו לעשות בבקשת הרב, ולצורך כך הלך לכל אחד מספרי עיר הקודש ודיבר על ליבו ושכנעו אודות חשיבות הדבר והזכות הרבה שתהיה תלויה בו, אם יקבל על עצמו קבלה חשובה זו לענוג ולמנוע על לישבי העיר הקדושה, ואם רבם כבולם של הספרים הסכימו לדברים, כאשר מראש התנו, שהוא שלא על דעת כל שכל הספרים גם הם יקבלו יחדיו קבלה זו, כדי למנוע הפסדים. במהלך הדברים נכנס ישועה כמה פעמים לרב לדרוך לדרוך ולהתייעץ עמו בכמה שאלות וענינים שהקשו על המהלך כולו, וחמדיד קיבלו הרב בסבר פנים יפות, ולמרות קשישותו וזקנותו הרבה, שהוסיפה לו חולשה רבה, בכל זאת הקדיש עבורו זמן רב, כדי שיוכל להביא לידי התיקון הגדול הלזה.

כאשר סיים ישועה לשכנע את כל הספרים, נשאר לו רק ללכת לאחיו הצעיר ולשכנעו בדבר, אלא אם מבקש ממני ברכה לבנים לתמיד תמיד, שיבקר אל הרב שיין כלל לדבר עמו אודות שמירת השבת. הוא כבר היה בין מחללי השבת שאבדו מתוך הקהל, וכל דברי ישועה עד כל שיש לו כעת הזדמנות לפנות חזרה לדרך המלך, ובזכות שמירת השבת של כל העיר, יכופר לו על מה שחילל את השבת, נפלו על אחינים ערלות, ולא עוד, אלא שמורדי הודיע לו שהוא זה שיסכנע את הספרים שלא יסכימו לרעיון קלל, אלא שמיכון לעבוד עד שעה מאוחרת, בכדי לגרום חלילה לחילולי שבת.

כשמונע ישועה את דברי אחיו, הבין שכבל שיוסיף לדבר עמו, כך יזיק יותר, כל כן מיהר לחכנס אל בית הרב, ליטול עצה ותושיה היאך ינהג לקדם את פני הרעה, ולהצילה במה שתהיה, לאגד את כל הספרים שומרי התורה והמצוות לתחתיך בענין חשוב זה. הרב ששמע מנגד את מה שאירע, אמר לו, שעליו לארגן כינוס כל של הספרים יחדיו, ובמיוחד הכינוס בו ידברו הרבנים בשכנם הצעום של אלו המזקקים את השבת, יחד עם עונשם הקשה של אלו המזלזלים בשבת וגורמים לחילולה, ובמהלך הכינוס יחתמו כל הספרים על התחייבותם זו, וכך תצליח להביא לידי קיום חיזוק חשוב זה לשמירת השבת.

הוסיף הרב ואמר, שלמרות שלאחרונה מחמת רוב זקנותו מעט שאינו יוצא לכנסים ואירועים, בכל זאת, מחמת חשיבותו הרבה של הענין, הוא מקוה שה' יגו לו כח ויוכל להשתתף בכינוס זה שהוא לשם שמים.

הכינוס נקבע לליל שלישי בפרשת חיי שרה, בחדר בית הדין של הרב, אליו התקבצו קרוב לעשרים ספרי ירושלים עיר הקודש. כשעמדו להתחיל את הסעמדר, נכנס אל המקום מורדי המורד, שנודע לו על מיקום הכינוס וזמנו, בשבתוכיניתו לשכנע את הספרים לבל יגיעו להסכמה כללית אודות הקדמת סגירת המספרות בערבי שבתות.

כראות ישועה את אחיו המורד שבא למקום, חשכו עיניו, הוא הבין שכל עוד הוא נמצא במקום, אין כל סיכוי להגיע לידי הסכמה של כל הספרים.

אל כן סיכוי להגיע לידי הסכמה כל כל הספרים, ועל כן הוא ניגש לאחד הרבנים מרבני בית הדין, וביקש מהם עצה מה ניתן לעשות במצב זה, היאך ניתן לגרום לו שיצא מהמקום ולא יפריע לכינוס ולחיזוק שרוצים לעשות. הרב שאל את ישועה כמה שאלות אודות אחיו, כשלאחריהם אמר לו שאין מה לחשוש, ובעוד זמן מה אחיו יצא מהכינוס.

ישועה החל לשאת את דברו לפני חברי הספרים, אודות הכינוס שהיה מתכנסים בו לשם שמים, ותוך כדי דבריו נכנס בחור צעיר, ניגש למורדי המורד, לחש לו דבר מה בתוך אוזנו, ומיד מורדי הר מקומנו בריצה ויצא את המקום. ישועה שמח מאוד עד יציאתו, והחל לדבר על סיבת התתכנסות, ולהיכיר בנוכחות הרבנים לדורות שעימדו לכל הספרים אם יתאגדו יחדיו למצוה רבה זו.

תוך כדי דבריו המעוררים של אחד הרבנים שבא לעורדם, נפתחה דלת בית הדין, ולהפתעת כולם, נכנס הרב הקשיש לתוכנכי הדחדר, ובדשותו של הרב הדורש שם אליהם מנהמת ליבו הטהור ואמר להם, אֲחֵי יקירי, זכור תזכרו שהשבת היא מקור הברכה, ושחובה היא בעיני ה', וכל מי שדוואג לכבוד השבת ולקדושתה, ה' ישיב לו בכפל כפלים, בפרנסה ובבריאות, בנחת ובמילוי כל משאלות ליבו לטובה ולברכה, והוסיף ובירך אם משתתפי הכינוס ברוב ברכות.

הוסעמו לאל הרב בכינוס הספיעה עמוקות על כל הספרים, במיוחד שיודיע דבר טוענים שהיה זה אחת מהופעותיו הציבוריות הקדושות ביותר, ואכן בזכות הרבנים הרבה מרבני בית הדין, ובזכות הרב הקדוש, כל הספרים הגיעו לכינוס מקדמת דנא, ולמרות שידעו שמורדי 'משיך המורד' ולא משתתף עמהם בקבלה, בכל זאת הסכימו הכל לכתחבד לקבלה שתובה זו.

הכינוס הסתיים בהצלחה גדולה כל אחד מהספרים הקדוש לביתו בהתמה מיוחדת, שהוא זכה לברכתו של הרב, שהבטיח שה' ישיב להם כמנולם הטוב. באותה עת מיהר ישועה לביתו של אותו הדיין שדאג להוצאתו של מורדי המהסיפה, והודה לו על כך, אלא שהוסיף וביקש לשאול, מה אמרו לאחיו המורד שבעקבות כך הוא קם בריצה ועזב עת הכינוס. השיבו הרב הדיין, שכפי שהספקתי להכיר בנפשם האחרונות, מובטחני בך שאתה מקיים את המלכה לקבלת את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום עפרש"י, כדברי הש"ע שכך ראוי לכל יראי שמים לעשות, על כן, כשתלמד השבוע את הפרשה, בודאי תגיע לתשובה על שאלתך.

פעילותו הרבה של ישועה למען שמירת השבת בעיר הקודש הועילה רבות, ובכל עת מצוא היה מעורר את חבריו להתחזק בענין זה, ואם הוא זה לברכתה של השבת כפי שביארנו הרב, שכל בנין צמחו לתלמידי חכמים מופלגים, כשעולה על כולנה אחד מבנין, שהיה לאחד מגדולי ישראל ממש, שחיבורי החשובים נתפסו לנכסי לנכסי צאן ברזל בתי כנסיות ובתי מדרשות, ועד זקנה ושיבה תמיד היה מעורר את הרבים לשמור את כל יוצאי חלציו להיות בכל מזהירי השבת, ששכרם הוא עד אין קץ ותכלית, בעולם הזה ובבא.

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע הרב לתשובתו שהיש לר' לייזר, שודאי שהחשיבות הגדולה והזכות העצומה ביותר שישנה לאדם, היא להודג על קדושת שמו יתעלה, אלא כאשר המציאות היא שאינו יכול לפעול להרבות תורה וקדושה במקום בלא להתפס, ואם יתפס חלילה יאבדו בניו מתוך הקהל, בחינוך הכפרני הקלוקל שיקבלו המשלטון, שאלה גורלית זו צריכה להיות מוכרעת על ידי גדולי ישראל שיכולים לפסוק בנפשות, וכל עוד שאין הכרעה אחרת, יש ללמוד שעיקר תפקידו של אדם בחיין, הוא לגדל את בניו לתורה ויראה, להבעיר בליבם את אש האמונה ולהחדיר בם אהבת תורה ושמירת המצוות הרב הגיע למסקנתו זו אודות החשיבות הגדולה של חינוך הילדים ולהדרכתם לתורה ושמירת המצוות ויראת שמים, וזאת מדברי רש"י ל"ח ט"ט, עה"פ, "כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ה' עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו", וביאר רש"י, "כי ידעתיו. ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה, לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי... לכן הביא. כל הוא מצוה לבניו, שמרו דרך ה'... על בית אברהם לבניו, שמרו דרך ה' ... על בית אברהם לבניו, לפי שהוא מצוה אותם לבניו, ומי שמוסיף להדר בבבוד השבת, זה לא ימעיט מהברכה, אלא רק יוסיף לו ברכה מרובה. אלא רק יוסיף לו ברכה מרובה.

מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע ישועה לתשובה על שאלתו?

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com] עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר **"אורים ותומים", ב"כ**
עוד ארבעה זוכים מספים, כל אחד בספר "תוספות השלם על התורה".
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד בספר "תפארת תורה - ליקוטים", להגרש"ד פינקוס זצ"ל.

שפות הזוכים לשבוע שעבר
הרבנים \ הבה"ח

תלקפות נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

הלערות, הארות ותגובות ולכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

סיפור ושאלה בציר

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

בכל הדורות היו כאלו, שחיפשו אחר פסוק או מימרא של חז"ל בכדי לנפוץ בו ברבים ולפשוט את טלפיהם קבל עם ועדה, בכדי שיוכלו להראות ולהוכיח את צדקת חוסר דרכם כסל למו. הטוב ביותר שלא להכנס עמם לויכוח או שיחה, לא לדון עמהם כלל, שפעמים רבות, עצם הדיבור עמם יכול חלילה להשפיע לרעה ולקללה, והתשובה לדבריהם הוא, בחיזוק ההתמדה ועמל התורה, ההקפדה על שמירת התורה והמצוות, ולעורר בלבבות את יראת שמים הטהורה, ובמיוחד בהתבטלות מוחלטת לרבנים וחכמי ישראל, לילך אחר עיני העדה, שבכח תורתם ויראתם סוללים בפנינו את הדרך אשר נלך בה והמעשה אשר נעשה.

באותם הפעמים שיש צורך להשיב לכסיל כאיוַלתו, לבל ימשוך בדשתו שפורס בפני כל אלו שאינם די ברורים ביראתם, לא צריך להיות מלומד גדול בדרכי ויכוח וביכולת הוכחה וביטוי מיוחדים. די בהתבוננות קלה באותו מאמר חז"ל שהם משמיעים ומנפנפים בו, לראות ששוברו בצידו, ומתוך הכתוב בו מוכח להיפך מדבריהם, ורק מרשעותם או טפשותם הציגו את חלקו כשהם מנסים להוציא את הדברים מהקשרם.

אחד מהדברים בהם נשמע ברמה קולם של כל אלו הרחוקים משמירת התורה והמצוות, הוא בדברי רבי מאיר בקידושין פ"ב א', "לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה", ובמימרא זו הם מנסים להכות את ראשי עם קודש, הקובעים את כל ימיהם בעסק התורה ועמלה, ובדרכה גם מנסים לגדל את בניהם. אותם הפוקרים, מקוננים בחלקלקות לשוניהם על שומרי התורה "המסכנים", שאין להם מעות כפי שצריכים.

האמת ידועה לכל, שאלו שבתקופתנו לימדו את בניהם אומנות בימי בחרותם, במקום לשולחם ללמוד תורה בישיבות הקדושות, או אפילו הכניסום למקומות ה'כלאים', בהם מערבים קודש בחול, שמלבד מה שקילקלו הבנים את אורחותיהם ובלימוד האומנות הסירו אותם משמירת התורה והמצוות, עד הגיעם לעברי פי פחת, עוד היתה להם, שלרבים מהם אף אין כל פרנסה מהאומנות שלמדו. הם כנראה לא זכרו את חלקו השני של דברי רבי מאיר באותה משנה, שאחרי דבריו אודות מה שאב ילמד את בנו אומנות, מוסיף ואומר, "ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו". הרי שאם על ידי לימוד האומנות ליבו של הבן יסור מהתורה ומשמירת המצוות, היאך יוכל להתקיים גם החלק השני אודות התפילה על הפרנסה.

במאה השנים האחרונות עבר העולם שינויים רבים בתחומים שונים, ביניהם גם בענין זה של לימוד האומנות בימי הנערות, שהמציאות השתנתה לחלוטין. וכרעיון אותו השמיע רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, ה"ד, באותם השנים שבהם החל השינוי, להורים ששאלוהו מדוע לא ללמד את הבנים 'מקצוע', וכך אמר, מצות מילה, שחשיבותה אינה עומדת בספק, ונכרתו עליה שלוש עשרה בריתות, ובכל הדורות מסרו עליה ישראל את נפשם, בכל זאת, אם 'מתו אחיו מחמת מילה', אסור למול את האח השלישי. אם כן, מצות לימוד מקצוע, שגם למחמירים הגדולים, אינה שקולה כמצות מילה, כאשר אחים רבים מתו עליה, שעזבו את כל יהדותם מחמתה, בודאי שאסור לשלוח אחים נוספים לסכנה נוראה זו, ועל כן אנו לוקחים את דברי רבי נהוראי באותה משנה, האומר "מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב. אבל התורה אינה כן, אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו...".

ישועה בן אצלאן צאלח היה מאותם אלו שחיו עוד בתקופה שקדמה למהפכה קשה זו של אי יכולת קיום דברי רבי מאיר מחמת הקלקול הרב שהיה בלימוד מלאכה. ישועה היה בן ארבע עשרה כשסיים את שנות לימודו אצל המלמד בבגדד הבירה, ואצלאן אביו חפץ ללמדו אומנות כנהוג באותם ימים, שיוכל לפרנס את ביתו שעתיד להקים בעוד כמה שנים, ושלא יגדל חלילה להיות ליסטים.

רבות הרהר אצלאן באיזו מלאכה ואומנות כדאי ורצוי ללמד את בנו, במיוחד שהיה זה בנו הראשון, והמציאות מוכיחה שפעמים רבות, שאר הבנים הולכים בדברים רבים בעקבות הבן הראשון והגדול, בפרט בענינים אלו של לימוד מלאכה. במלאכה בה עסק אצלאן, שהיה סוחר בשוק המקומי, הוא לא חפץ ללמדה לבנו, לדעתו, הנסיונות הקשים של מידות ומשקלות, ולא ליפות את הסחורה יותר ממה שהיא, ואף לא לגנות את סחורתו של השני, היו קשות מאוד לסוחרים השוק, ולצערו הגדול ראה את חבריו נכשלים בהם פעם אחר פעם, ולולי רבם האהוב, רבי יוסף חיים, שמפעם לפעם יצא לסיור בשווקים לבדוק את המידות והמשקלות, המצב היה קשה הרבה יותר.

בשיחה עם חבריו לעבודה, שמע רבות על כך שהכל ענין של 'יראת שמים', שאלו שיראת שמים בוערת בלבם, בכל אומנות שתהיה להם, יעסקו בה כדת וכדין ויקיימו את הלכותיה ודקדוקיה כיאות, בלא לחוש אפילו להפסד מרובה. ואילו אותם אלו שהשאירו את היראת שמים בביתם כשהלכו למלאכתם, בכל מה שיעסקו ימצאו מקום לרמאות וגניבה, עושק וגזילה, כך שמוטל על האב להבעיר בליבות בניו את יראת שמים הטהורה, ובזה הם יוכלו לעמוד בעוז בנסיונות החיים.

באחד הימים הגיע אצלאן למסקנא, שהמלאכה הנקיה שישנה בימים אלו, הינה להיות 'ספר', המספר את שערותיהם של האנשים, שמלבד חשש איסורי תגלחת ותספורת של 'בל תקיף', אין בה כמעט נסיונות.

כשישועה שמע מאביו את רעיונו אודות מה שילמד את מקצוע הספרות, הוסיף האב והסביר לו, שמעלה אחת נוספת ועצומה ישנה במלאכה זו, שהשעות בהם האנשים באים להסתפר, מועטות וספורות בכל יום, ובשאר הזמנים הוא יוכל להמשיך להגות בתורה ואף לומר ולסיים בכל יום את ספר התהילים, שהוא דבר גדול עצום ורב. ומה גם, אמר האב, חשבתי שמלאכה זו יש בה מעלה מיוחדת שאין בה כל נסיון של קדושת העיניים והמחשבה, באשר היא עבודה רק עם אנשים. ואמנם, הטעים האב, גם בעבודות בהם מצויים נשים, אדם יכול ללמוד כיצד להיזהר ולהשמר שלא יהא עסקו עמהם, ועבודתו זו לא תפגום כלל בקדושתו, כמו שניתן ללמוד מהמעשים אודות הצדיקים הקדושים שנכתבו בגמרא בסוף מסכת פסחים (ק"ג ב'), שרבנו מרבה להזכירם כדי שנלמד מהם אורחות חיים.

אבל אבא, שאל ישועה, בדיוק היום למדתי במשנה האחרונה במסכת קידושין את דברי אבא גוריין איש צדיין שאמר בשם אבא גוריא, שאומנותו של ה'ספר' היא אומנות לסטים. אצלאן התפלא מאוד על דברי בנו, לא היה זכור לו שהסַפָּר נמנה בין אותם בעלי מלאכה, ועל כן מיהר לפתוח את הגמרא בבית, וראה שאכן זכרונו לא הטעהו, לא מוזכר סַפָּר במשנה. בעיון קל מצא שבמשנה שב'משניות' כך היא הגירסה, אבל יחד עם זאת הוא ראה בפירוש התוספת יום טוב, שמבאר את כוונת המשנה על אדם שהוא 'יושב קרנות' ולא על ספר העוסק במלאכה זו.

אצלאן שחזר לדעתו אודות לימוד מלאכת הספרות, עמד לסגור את הגמרא, אלא שלפתע אִינה ה' וראה את דברי הגמרא, המונה את הסַפר כאחד מעשרת בעלי המלאכה ש'עסקו עם הנשים וסורו רע', שעליהם נאמר שאין מעמידים מהם מלך או כהן גדול, משום שאומנותם זולה ומגונה. ובעיון בדברי רש"י, ראה שביאר, שהוא משום שהנשים באים לספר בשביל בניהם, ועל כן יש גם לספר עסק עם הנשים.

כעת כבר היה אצלאן אובד עצות. עד עכשיו הוא היה בטוח שמצא מלאכה ללמדה לבנו, שאין בה כמעט נסיונות, וכעת הוא מגלה שלא זו בלבד שיש בה נסיונות רבים, עוד מְנוּהָ חכמים במלאכות המגונות שאין מעמידים מהם כהן גדול ומלך. באותה עת הרהר בליבו, אם 'ספרות' אינה מלאכה רואיה, איזו מלאכה כדאי ללמדו שיהיה בה כמה שפחות נסיונות קשים וחשש נפילה ותקלה.

בהתייעצות עם ידידיו הלך אצלאן לבית הרב, לשמוע ממנו דעת תורה וחכמה, מהי המלאכה אותה כדאי שילמדה לבנו. הרב קיבל את אצלאן בסבר פנים יפות, והסביר לו שאכן חבריו צדקו בדבריהם, שעיקר השפעת האב על בניו שילכו בדרך ה', היא ביראת שמים הטהורה אותה יכניס בליבותיהם, שידעו ויכירו שבכל עת ושעה יש עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיהם בספר נכתבים, ויש דין ויש דיין, וה' גומל לאיש חסד כמפעלו ולרשע רע כרשעותו, ואם הדברים יכנסו בליבותם, יחד עם תפילות ההורים עליהם כל הימים, אפשר לקוות שיזכה שבניו ימשיכו ללכת בדרך התורה וקיום המצוות.

על כן, אמר הרב, בודאי שכדאי וצריך לחשוב באילו מלאכות ישנם פחות נסיונות מאחרים, וזה מה שאמרו חז"ל שאדם לא ילמד את בנו אומנות שסורו רע, או שיהא עסקו עם הנשים, אבל יחד עם זאת צריך לדעת, שבכל אומנות ואומנות יש את הנסיונות שלה. תמיד מוצא לו היצר פתחים ופרצות להכנס בהם בכדי להפיל את האדם ברשתו ולהוציאו מן העולם.

עוד אמר הרב, בימינו, שלא מצוי שנשים מביאים את בניהם לספר, אכן ישנה מעלה גדולה במקצוע הספרות, על פני מלאכות ומקצועות אחרות, שבהם נשים מצויות, ובודאי אפשר לומר שמלאכה זו מתאימה ליהודי ירא שמים, אלא שעליו ליזהר מכל משמר, ללמוד את הלכות תספורת, לבל יכשל בעצמו ויכשיל את הרבים במאות ואלפי איסורי דאורייתא של בל תקיף. וגם עליו לזכור בכל עת, שהפרנסה היא מאת ה', וכל ההתעסקות במלאכה היא רק מהגזירה של 'בזיעת אפיך תאכל לחם', כך שכאשר יש לאדם נסיון אם ללכת לתפילה או שיעור תורה, ויש אדם המבקש ממנו באותה שעה להסתפר אצלו, והלה לא ימתין עד לאחר השיעור והתפילה, ובתספורת זו יוכל להרויח כמה פרוטות, או אפילו ממון הרבה, עליו לאזור כגבר חלציו, ולסגור את חנותו ולרוץ לתפילה ולילמוד התורה.

אחרי שהרב פסק את פסקו, היה ברור לאצלאן שישועה בנו הגדול יהיה ספר. בראשונה הוא שלחו אצל חכם, שילמדו את הלכות הספרים, היכן מותר לחתוך ולספר, והיכן אסור, באילו מקומות הוא איסור דאורייתא, ובאילו מקומות הוא חומרא וחשש. ורק לאחר שסיים ללמוד את ההלכות ונבחן עליהם אצל אחד הרבנים, הוא החל ללמוד את המלאכה והאומנות.

אצלאן שלח את בנו אל סולימאן הספר היהודי המומחה, שיראת שמים שלו היתה לשם דבר בכל העיר, וכבר נהגו לומר עליו, שעל כל שערה שהוא מסיר מהאדם, הוא ממלא אותו כנגד זה במנת יראת שמים, כך לא פלא שאליו באו להסתפר כל אותם אלו שחפצו להתחזק ביראה. היו גם שאמרו, שישנם כאלו שנוהגים להסתפר בכל שבוע, לא מחמת ה'ענינים' שיש בזה, אלא בעיקר מחמת המצברים ביראת שמים שיוצאים טעונים ממנו. ההמתנה בתור לתספורת היתה כדאית עד מאוד, המסתפר יחד עם כל הממתינים היו שומעים את דבריו, שתיבל בסיפורי צדיקים וחיזוק האמונה, כאשר כל מעשיו על פי הוראת הרב, מה מותר לו לומר תוך כדי תספורת, ומה אסור לו לומר.

הסיכום בין אצלאן לסולימאן היה, שילַמד את האומנות לישועה בנו, ובשכר זה יעבוד ישועה אצלו במשך שנתיים, כאשר בשנה הראשונה סולימאן לא ישלם לו כלל על עבודתו זו, ובשנה שלאחריה ישלם לו כנהוג לנערי שוליה, שליש שכר. והוסיף והתנה, שאם ישועה יקים את ביתו במהלך השנה השניה, ישלם לו סולימאן מחצית שכר, בכדי שיוכל לפרנס את ביתו.

בחודשיים הראשונים בהם למד ישועה את המלאכה, הוא בעיקר עבד בניקוי המקום וכיבוס 'מעפורות הספרים', תוך כדי שהוא מתבונן בכל עת בעבודתו של סולימאן, וסולימאן מצידו הסביר לו את הפעולות הנצרכות בכדי שתספורתו של אדם תהיה מושלמת, ויחד עם זאת מילא את ליבו באמונה ובטחון בבורא עולם, ובחיזוק היראה והתחזקות בקיום המצוות ולימוד התורה בכל עת פנוי.

אחד מהדברים אותם היה חוזר סולימאן ומשנן באוזני ישועה, שמלאכת התספורת והספרות הוא היסוד לכל החיים של האדם. כמו שכל אחד מבין, שלמרות שישנם אלפי שערות בראשו של כל אחד, לא יתכן תספורת טובה ומושלמת, בה חלק מהשערות מסופרים היטב בגודל הראוי והרצוי, ואילו שערות אחרות ארוכות מידי, אלא צריך לראות ולדאוג שכל שערה תהיה בגודל הנכון והטוב, ואי אפשר להסתפק בכך שחלק מהשערות מסופרים, כך גם בחיים, למרות שיש מצוות רבים עד מאוד, בכל זאת אדם לא יכול לנחם את עצמו שהוא מקיים כמה מצוות, ובזה הוא מסתפק, אלא עליו לקיים כל מצוה ומצוה כתיקונה, ורק באופן זה הוא יוכל להיות יהודי מושלם.

באחד הפעמים שישועה שאל את סולימאן, אם הוא יודע כל כך לעורר את הציבור לקיום מצוות ולירא שמים, מדוע לא יטול לעצמו את תפקיד ה'מגיד', המעורר את הציבור לשמירת התורה והמצוות, ומלהיב ומבעיר בלבבות את שלהבת האמונה. תשובתו הפשוטה של סולימאן היה, שמלבד מה שאינו רואה את עצמו כלל ראוי לתפקיד חשוב זה, בכל זאת ישנה מעלה מיוחדת לעשות זאת על ידי מקצוע הספרות שבידו, שמרב ומגיד לפעמים יש לאדם את היצרים שימנעו ממנו ללכת לשמוע דרשה ולהתעורר, לעומת זאת, לספר הוא צריך ללכת, ואין לו כל מניעה שהסַפָּר יסַפֵּר לו קצת סיפורים ודברי התעוררות, וכשהלב פתוח, ניתן להכניס לתוכו ולקרבו כל דבר, וכך הוא מצליח לעורר ולחזק את אחינו בית ישראל בקיום המצוות וביראת שמים.

במלאת השנתיים בהם ישועה למד מסולימאן את המקצוע, ובעיקר פתח עוד יותר את ליבו לאהבת ה' ויראתו, להיות מדקדק במצוות ורץ אחריהם, ביקש ישועה לעבוד אצלו שנה נוספת, להתחזק עוד יותר בכל המעלות אותם רכש אצלו בשנתיים האחרונות. כששה חודשים לאחר מכן הגיע עת דודים, וכמעט שנה לפני היותו בן 'שמונה עשר לחופה', מצא ישועה את זיווגו, בת ישראל כשרה, ובתוך זמן קצר עמדו להקים את ביתם בישראל, על אדני התורה והיראה, בית מקדש מעט שיהיה בו השראת השכינה, ורק יוסיפו וירבו כבוד שמים במעשיהם ובזרעם אחריהם.

כמתנת נישואין הביא סולימאן לישועה, דף גדול ובו פירוט הלכות הספרים ותספורות, עם ציורים ואיורים ברורים המלמדים את המקומות בהם ניתן חלילה להכשל באיסורים חמורים, מעשי ידי אומן, בדומה למה שהיה תלוי במרכז המספרה של סולימאן. ישועה שמח מאוד על המתנה, ואמר לו, שכאשר יזכהו ה' לפתוח מספרה, בלא נדר ושבועה, הוא יתלה דף גדול זה במרכזו, כדי להציל את הספר והמסתפרים מאיסורים חמורים.

זמן קצר לאחר נישואיו פתח ישועה בחצר ביתו 'מספרה', ובמשך הזמן החלו להקבץ אליו אנשים בכדי שיספרם, ומהם היתה לו פרנסתו, בתחילה בדוחק, וככל שארכו הימים ונתפרסם עוד יותר בעיר, התרבו המסתפרים ופרנסתו היתה מזמנת לו כפי שנצרך.

באחד הימים באו הוריו של ישועה לבקרו, במהלך הביקור ביקשו אביו, שיהיות ואחיו רחמים עומד לסיים בקרוב את חוק לימודיו, הוא ישמח מאוד אם יוכל ללמדו את מקצוע הספרות, כאשר הסיכום עם האח יהיה כפי שסולימאן סיכם עמו לפני כשלוש שנים. ישועה שמח לקיים מצות כיבוד אב ולהשיב מעט לאביו על כל הטוב אשר גמל עמו כל ימי חייו, והשיב לו ששמחה גדולה עבורו לקיים בקשתו ולעבוד יחד עם אחיו וללמדו אומנות. שנה לאחר מכן חזר האב וביקש עבור עידא האח הנוסף, וכעבור שנה ומחצה נוספים, כשמרדכי האח הרביעי עמד לסיים את לימודו, כבר בא ישועה לאביו והציע לו שישלחנו אליו ללמדו את האומנות.

כמחשבתו הראשונה של אצלאן אודות בניו, שבמקצוע שהראשון יבחר בו, ימשכו אחריו שאר בניו, כך היה. כל ששת בניו למדו את מלאכת הספרות והיו לספרים וממנה התפרנסו בכבוד. אלא שההבדל הגדול היה בין ישועה בנו הגדול לבין שאר חמשת הבנים, שישועה שלמד את המקצוע אצל סלימאן, רכש עמו יחדיו מטען כבר של יראת שמים טהורה, ואילו שאר הבנים שלמדו אצל ישועה אחיהם הגדול, אמנם קיבלו ממנו מעט ברוחניות, אבל זה לא היה דומה כלל למה שישועה קיבל. סולימאן שהיה 'כלי ראשון', בכוחו היה לבשל ולהבעיר. ישועה שהיה 'כלי שני', חזקתו שאינו מבשל, ועל כן ניכר היה ההבדל בין ישועה לאחָיו ביראת שמים ובהקפדה על שמירת התורה והמצוות וקביעות עתים לתורה.

שנת תרס"ט היתה אחת מהשנים הקשות בגלות בבל, בשלושה עשר לחודש הרחמים והסליחות, חשכו המאורות ונגנזה חמדת אריאל, בפטירתו של גאון הגאונים, רבי יוסף חיים זצוק"ל, זיע"א. אצלאן שהיה לו קשר מיוחד עם רבינו, שזכה להשתתף שנים רבות בשיעורו היומי מיד לאחר תפילת השחרית, כשרבינו מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין של רש"י ור"ת יחדיו, כשיטתו הידועה להלכה. שיעורו זה ב'אגדות עין יעקב', נמסר כמעיין המתגבר ובריתחה דאורייתא, והיוזה אותו את יסוד הרוחני עבור רבים ממשתתפיו, שהיו אנשי עמל ועבודת כפיים, ובדבריו ששזר בינות לדברי חז"ל, עודד וחיזק וזירז לשמירת התורה והמצוות והאמונה בה', וחינוך הילדים לתורה ויראה.

השבר הקשה בו הושברו כל יושבי הארץ, לא התרפא מהרה. מיניו של בנו רבי יעקב לישב על מקומו ותפקידו, שמסר את השיעורים בדומה לאביו, יחד עם הזמן שעבר וחלף, הרגיעו והקהו מעט את החסר ותחושת היתמות. אבל שונה הדבר היה בליבו של אצלאן, שמאותו יום מר ונמהר בו עזבו רבינו לאנחות, הוא הרגיש שאין לו תמורתו. גילו המתבגר ויחד עם זאת שהשיא כבר את כל ילדיו, עוררו אצלו את המחשבה וההרהורים, שאולי אם יעלה לארץ הקודש ולעיר הקודש, ימצא לעצמו מנוחה וליבו יתאושש מהרגשת החסרון הקשה אותה הוא מרגיש.

כששוחח אצלאן עם בניו על האפשרות שיעלה לארץ הקודש, ניסו הבנים להניאו ממחשבות אלו, באומרם, שבימים אלו בהם הטורקים בכוננות מלחמה עם מדינות אחרות, אין זה זמן ראוי לעבור ממדינה למדינה, וכדאי לו להמתין מעט עד אשר המצב הכללי בעולם ירגע קמעה, ואז יוכל להגשים את תוכניותיו ולהעלות לארץ הקודש.

השנים שבאו בעקבותיהם לא הטיבו עמהם. המלחמה הגדולה שפרצה בשלהי שנת תרע"ד, שבה נלחמו האמפריה העותמאנית ושותפותיה כנגד האימפריה הבריטית ורעותיה, הגיוס הכללי שהיה בכל המדינות, שהתחזק עוד יותר, בהם החיילים חטפו כל בוגר שאינו קשיש ושלחוהו לחזית, כאשר מחמת כן נהרגו אלפים רבים של חיילים יהודים וביניהם מאות רבות שהשאירו אחריהם עגונות לרוב, הרעב והמחסור הגדול שהיה, כל זאת ועוד מנעו מאצלאן להוציא את תוכניתו לפועל.

בחורף תרע"ח, כאשר נסתיימה המלחמה עם כיבושה של רוב

המשך בעמוד הבא

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ליחוד הפרשה עם פרש".

המשך מעמוד הקודם

ארצות ערב בידי האימפריה הבריטית והתמוטטותה הסופית של האימפריה העותומאנית, ואף כיבושה של ארץ הקודש מידיהם, חשב אצלאן שזוהי ההזדמנות לעלות לארץ הקודש ולעיר הקודש והמקדש. כשראו בניו שהוא נחוש בדעתו להעלות, הצטרפו עמו גם שלושת בניו, ישועה ורחמים, ואף מרדכי האח הצעיר, יחד עם כל בני משפחותיהם.

בהגיע אצלאן ובניו ומשפחתם אל עיר הקודש ירושלים תובב"א, ראו שנשתנה בה דבר ממה שידעו אודותיה כל הימים. השלטון הבריטי בארץ הקודש הביא עמו רווחה גדולה, במיוחד מול שנות האימה של השלטון העותומאני, אלא שיחד עם זאת, שלטון הרבנים בעיר הקודש התערער מעט. כאשר עד לשנים האחרונות שלפני המלחמה, העמיד השלטון לרשות הרבנים שוטרים בכדי להעמיד הדת על תילה. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היתה, באותם שני שוטרים שבשבת קודש היו מונעים מהיהודים לצאת מחוץ לחומות כשהם מטלטלים חפצים, והשוטרים היו בודקים בכיסים, שהיוצאים לא נטלו עמהם דבר. כשהחל השלטון הבריטי, בטענות של 'דמוקרטיה' הם מנעו מהרבנים להציל את העמי הארץ מעוונות, ובעקבות כך, יחד עם בואם של ראשוני המשכילים והציונים שחפצו להעביר את הנוער מה' ותורתו, חלה נסיגה גדולה ברוחניות שהיתה אופפת כל הימים את העיר הקדושה.

תוך זמן קצר התמקמו אצלאן ובניו בעיר, שכרו בתים להתגורר בהם, ולאחר שנבחנו אצל רבני העיר על הלכות תספורת, כנהוג באותן הימים בעיר הקודש, כל אחד מהם פתח מספרה לצרכי פרנסתו. והאב מצא את עצמו ובמקומו, בבית הכנסת, בשמיעת שיעוריו של רב עיר הקודש, רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שראה בו 'המשמיך' של רבי יוסף חיים מבגדד, ובזה היתה מנוחתו, ורוחו שבה אליו כמימים ימימה.

באותם ימים החלו כוחות הרוע והרשע לקבוע יתידות בעיר הקודש, ולהפיץ בה טומאה וחולין, בהפצת הארס של האפיקורסות אותו הביאו עמהם, וניסו לגרור אחריהם רבים וטובים מבני העיר. החרמות הקשות שהחרימו אותם רבני המקום, הועילו קמעה לעצור את התפשטותם, אלא שתמיד היו קצרי ראיה שחשבו שהרבנים קצת מגזימים בחששותיהם, ומה רע אם בנם ילמד קצת פחות תורה, ויהיה קצת יותר 'משכיל', אלא שהמציאות המרה טפחה על פני כל אותם קצרי ראיה, שאיבדו את כל ילדיהם, שפקרו מעליהם עול תורה ומצוות, והפכו ללוחמים בתורה הקדושה ובשומרי מצוותיה.

כמובן שכל המתחדשים למיניהם, והמשתייכים למשכילים ולציונים ולכל שאר רשעי ישראל, שינו את לבושם ואף את תספורתם, שכבר לא היתה כדת וכדין. בתחילה כל שלושת האחים הספרים עמדו בפרץ, ולא סיפרו מי שחפץ תספורת שאינה מותרת, אלא שלאחר זמן קצר נפל מרדכי מעמידתו, והחל לספר את כל אותם פורקי עול, ובמשך הזמן החל להתחבר עמהם.

השפעתם הרעה של אותם פורקי עול על מרדכי, גרמה שתוך זמן קצר מנע את רגליו מתפילות ושיעורי תורה בבית הכנסת, ולאחר מכן שינה את שמו ל'מורדי', ולאט לאט פרק מעליו עול תורה ומצוות, שכשמו כן היה, מורד במלכות שמים רח"ל, עד שהחל לחלל שבת בפרהסיא, שפתח את המספרה שלו גם לאחר זמן קבלת שבת והרבה לאחריה.

כנגד ירידתו החמורה של מורדי, התחזק ישועה אחיו הגדול בכבוד השבת, וקיבל על עצמו בקבלה חמורה שמיד בחצות היום הוא מפסיק בעבודתו. למרות שעל פי ההלכה נפסק (שו"ע רנ"א ב'), שמותר לספר גם לאחר חצות, היות וניכר לכולם שהתספורת היא 'לכבוד שבת', בכל זאת חפץ ישועה לגדור בעד הפרצה שפרץ אחיו, ובמעשיו אלו, שהיוו עבורו נסיון קשה, שהרי רוב עבודתו של ספר בימות השבוע, הוא ביום שישי, ואף ביום השישי עצמו, בפועל רוב האנשים מתפנים להסתפר רק לאחר חצות, כך שבכל שבוע נמנע ממנו רווח כספי רב, בכל זאת היה אומר בכל עת לבני ביתו ואף לעצמו בכדי להתחזק, שהשבת היא מקור הברכה, ומי שמוסיף להדר בכבוד השבת, זה לא יאמיט מהברכה, אלא רק יוסיף לו ברכה מרובה.

אצלאן לא הסכים לשינוי של שם בנו, והוא נשאר אצלו תמיד בשם 'מרדכי'. פעמים רבות ניסה לדבר על ליבו שייטיב את דרכו, ולא יחליף בורות מים מתוקים במי מערה מרים וסרוחים, לבל יאבד את שני העולמות, אבל מרדכי היה כרוך אחרי פורקי העול, ולא שת ליבו לדברי אביו. גם פטירתו של אביו מתוך כאב לב על מצבו הרוחני הירוד, לא גרמה לו לחשוב מעט על החיים בעולם שכולו טוב, על היום בו הוא עתיד לתת דין וחשבון. לצערם הרב של אחיו, הוא ירד וירד, והחל לעסוק בכל מיני עסקאות אפלות, של גניבה ועושק כלפי יהודים, בשערמימותו השאיר אותם נקיים מכל כספם ורכושם, ושמו יצא בכל העיר כגנב וגזלן, אשר בידו גם לקחת וליטול דברים המחוברים לקרקע.

יחד עם ירידתו הקשה של מורדי אל עברי פי פחת, הוא הצליח להשפיע לרעה גם על שאר ספרי העיר. המציאות הברורה שהיתה עד לאותם ימים, שכל הספרים סוגרים את המספרות בתחילת זמן מנחה קטנה, במחצית השניה של השעה עשירית, שעתיים ומחצה לפני שקיעת החמה, בכדי שלא יגיעו חלילה לידי מלאכות בשבת. אלא שבמשך הזמן תקנה זו החלה להפרע, וחלק גדול מהספרים, החלו לעבוד אף בשעות מאוחרות יותר, וכבר היה חשש גדול שהדבר יביא לידי חילול שבת.

רבה של העיר, רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, שלח את שליחי בית הדין שיזרזו את הספרים להפסיק ממלאכתם בעוד היום גדול, כפי התקנה שנשתמרה שנות דור בעיר הקודש. דברי שליחי בית הדין השפיעו על כל אותם ספרים יראי שמים, בבחינת 'אין מזרזים אלא למזורזים', שהם שמחו על הזירוז והדחיפה שנתנו להם לעמוד על המשמר ולא להגיע חלילה לידי חילול שבת. ואילו הספרים האחרים, שבליבם לא בערה כל כך יראת שמים, הדברים רק עברו בסמוך לאוזניהם, ולא השפיעו עליהם דבר. ולצערם של כל שומרי התורה והמצוות, המשיכו הספרים לעבוד ולספר גם בשעה מאוחרת יותר, ועד סמוך לזמן הדלקת נרות.

באחד הימים הוזמן ישועה הספר לביתו של רבה של ירושלים, רבי יוסף חיים זצוק"ל. ישועה שהזדרז לבא, שמע מהרב את צערו הרב על כך שישנם ספרים הנמשכים אחר פורקי העול ופורקי הגדירות, ומגיעים לידי חילול שבת, ובמיוחד בשבתות החורף שהתחיל כעת, שהיום קצר והמלאכה מרובה, ורבים מהעם נכשלים בחילולי שבת. הרב הוסיף ואמר, שהיות והוא עוסק במלאכה זו של הספרות, אולי יש לו רעיון היאך ניתן לחזק את ענין שמירת השבת אצל הספרים, כדי שיחזרו לתקופה הקודמת בהם הקפידו כולם להפסיק ממלאכתן כשעתיים לפני זמן הדלקת הנרות.

ישועה סיפר לרב על הנסיונות של הספרים, באומרו, שלפי ראות עיניו, רובם המוחלט של הספרים ישמחו לשוב ולקיים את התקנה מימים ימימה, שמדוע ירע חלקם משאר היהודים שומרי התורה והמצוות שפורשים ממלאכתם כמה שעות לפני שבת ויכולים להתכונן בנחת, ברחיצה ושאר ההכנות לכבוד שבת קודש, אלא שיצר הממון, שרוצים להרויח עוד כמה פרוטות, הוא זה שגורם להם להמשיך ולספר עד שעה מאוחרת.

כידוע, המשיך ישועה בהסברו, ישנם אנשים רבים שנזכרים שהם צריכים להסתפר בשעה מאוחרת, ומחמת כן שעות אלו של ערב שבת לאחר חצות, הם המלאים ביותר בעבודה ובפרנסה, כנגד כל ימות השבוע. וכל ספר חושב בליבו, שאם הוא ישמע לדברי הרב ובית דינו, ויסגור את המספרה בשעה מוקדמת, הרי שאותם האנשים שחשבו להסתפר אצלו ילכו להסתפר אצל מתחריו, והוא ישאר בלא פרנסה.

אם המצב יהיה, סיכם ישועה את הדברים, שכל הספרים יסכימו לסגור את המספרות בשעה המדוברת כבעבר, הרי שלכל ספר לא יהיה כמעט נסיון לעשות זאת בפועל, ביודעו שאינו מפסיד מכך פרוטה, שהרי אותם אלו שלא הספיקו להסתפר, לא יוכלו ללכת למתחריו, שגם הם סגורים כבר, ויבואו אליו בשבוע הבא, על כן, אם יצליחו לאגד את כל הספרים יחדיו לענין גדול וחשוב זה, כמדומה לי שנוכל לגדור את הפרצות שנפרצו בחומות השבת בעיר הקודש והמקדש.

רבי יוסף חיים שכבר היה זקן וקשיש, הרים את עיניו הטהורות ואמר לישועה, יקירי, הרי תמיד אתה מבקש ממני ברכה לבנים תלמידי חכמים. כעת זה הזמן שלך שבמעשיך תוכל לזכות לזכיה גדולה מזו, שבניך יהיו 'גדולי ישראל', כפי שכתב הכהן הגדול מאחיו בספרו 'משנה ברורה' (רנ"ו ב'), שאותם אנשים המתנדבים לזרז את הרבים לקבל את השבת כדת וכראוי, אם עושים זאת תמיד, זוכים לבנים גדולי ישראל.

אם תצליח לאגד יחדיו את כל הספרים שומרי התורה שבעיר הקודש, אמר לו הרב, ותשכנע אותם שכולם יקבלו יחדיו ענין חשוב זה, שיפרשו ממלאכה בזמן שהיה נהוג מימים ימימה, זכותך תהיה גדולה ועצומה עד מאוד, ובעזרתו יתברך תזכה לבנים גדולי ישראל.

אני יודע שזהו תפקיד קשה מאוד, הוסיף הרב ואמר, אבל כנגד זה אתה מקבל הבטחה שלא ניתן להעריכה בכל חללי עולם, וזאת מלבד עצם השכר העצום שיהיה לך על כל יהודי שהצלחת להצילו מחילול שבת. הרב הושיט לו את ידו לברכה, ואמר לו, ר' ישועה, לך בכחך הגדול, ותביא ישועה לעם הנושע בזכות שמירת השבת.

ישועה נטל על עצמו לעשות כבקשת הרב, ולצורך כך הלך לכל אחד מספרי עיר הקודש ודיבר על ליבו ושכנעו אודות חשיבות הדבר והזכות הרבה שתהיה תלויה בו, אם יקבל על עצמו קבלה חשובה זו למענו ולמען כל יושבי העיר הקדושה, ואכן רובם כמולם של הספרים הסכימו לדברים, כאשר מראש התנו, שהוא על דעת כן שכל הספרים גם הם יקבלו יחדיו קבלה זו, כדי למנוע הפסדים. במהלך הדברים נכנס ישועה כמה פעמים לרב להתייעץ עמו בכמה שאלות וענינים שהקשו על המהלך כולו, ותמיד קיבלו הרב בסבר פנים יפות, ולמרות קשישותו וזקנותו הרבה, שהוסיפה לו חולשה רבה, בכל זאת הקדיש עבורו זמן רב, כדי שיוכל להביא לידי התיקון הגדול הלזה.

כאשר סיים ישועה לשכנע את כל הספרים, נשאר לו רק ללכת לאחיו הצעיר ולשכנעו בדבר, אלא שבמשך הזמן האח התדרדר לתהום כה עמוקה, שכבר לא היה שייך כלל לדבר עמו אודות שמירת השבת. הוא כבר היה בין מחללי השבת שאבדו מתוך הקהל, וכל דברי ישועה על כך שיש לו כעת הזדמנות לעלות חזרה לדרך המלך, ובזכות שמירת השבת של כל העיר, יכופר לו על מה שחילל את השבת, נפלו על אוזנים ערלות, ולא עוד, אלא שמורדי הודיע לו שהוא זה שישכנע את הספרים שלא יסכימו לרעיון שלו, אלא ימשיכו לעבוד עד שעה מאוחרת, בכדי לגרום חלילה לחילולי שבת.

כשמוע ישועה את דברי אחיו, הבין שככל שיוסיף לדבר עמו, כך יזיק יותר, על כן מיהר להכנס אל בית הרב, ליטול עצה ותושיה היאך ניתן לקדם את פני הרעה, ולהצליח במה שהתחיל, לאגד את כל הספרים שומרי התורה והמצוות להתחזק בענין חשוב זה. הרב ששמע ממנו את מה שאירע, אמר לו, שעליו לארגן כינוס של כל הספרים יחדיו, ובמהלך הכינוס בו ידברו הרבנים בשכרם העצום של אלו המחזקים את השבת, יחד עם עונשם הקשה של אלו המזלזלים בשבת וגורמים לחילולה, ובמהלך הכינוס יחתמו כל הספרים על התחייבותם זו, וכך תצליח להביא לידי קיום חיזוק חשוב זה לשמירת השבת.

הוסיף הרב ואמר, שלמרות שלאחרונה מחמת רוב זקנותו כמעט שאינו יוצא לכנסים ואירועים, בכל זאת, מחמת חשיבותו הרבה של הענין, הוא מקוה שה' יתן לו כח ויוכל להשתתף בכינוס זה שהוא לשם שמים.

הכינוס נקבע לליל שלישי בפרשת חיי שרה, בחדר בית הדין של הרב, אליו התקבצו קרוב לעשרים ספרי ירושלים עיר הקודש. כשעמדו להתחיל את המעמד, נכנס אל המקום מורדי המורד, שנודע לו על מיקום הכינוס וזמנו, כשבתוכניתו לשכנע את הספרים לבל יגיעו להסכמה כללית אודות הקדמת סגירת המספרות בערבי שבתות.

כראות ישועה את אחיו המורד שבא למקום, חשכו עיניו, הוא הבין שכל עוד הוא נמצא במקום, אין כל סיכוי להגיע לידי הסכמה של כל הספרים. ועל כן הוא ניגש לאחד הרבנים מרבני בית הדין, וביקש ממנו עצה מה ניתן לעשות במצב זה, היאך ניתן לגרום לו שיצא מהמקום ולא יפריע לכינוס ולחיזוק שרוצים לעשות. הרב שאל את ישועה כמה שאלות אודות אחיו, כשלאחריהם אמר לו שאין מה לחשוש, ובעוד זמן מה אחיו יצא מהכינוס.

ישועה החל לשאת את דברו לפני חבריו הספרים, אודות הכינוס שהם מתכנסים בו לשם שמים, ותוך כדי דבריו נכנס בחור צעיר, ניגש למורדי המורד, לחש לו דבר מה בתוך אוזנו, ומיד מורדי קם ממקומו בריצה ויצא את המקום. ישועה שמח מאוד על יציאתו, והחל לדבר על סיבת ההתכנסות, ועל הזכויות הרבות לדורות שיעמדו לכל הספרים אם יתאגדו יחדיו למצוה רבה זו.

תוך כדי דבריו המעוררים של אחד הרבנים שבא לעוררם, נפתחה דלת בית הדין, ולהפתעת כולם, נכנס הרב הקשיש לתוככי החדר, וברשותו של הרב הדורש פנה אליהם מנחמת ליבו הטהור ואמר להם, אַחַי יקירי, זכור תזכרו שהשבת היא מקור הברכה, וחשובה היא בעיני ה', וכל מי שדואג לכבוד השבת ולקדושתה, ה' ישיב לו בכפל כפלים, בפרנסה ובבריאות, בנחת ובמילוי כל משאלות ליבו לטובה ולברכה, והוסיף וברך את משתתפי הכינוס ברוב ברכות.

הופעתו של הרב בכינוס השפיעה עמוקות על כל הספרים, במיוחד שיודעי דבר טוענים שהיה זה אחת מהופעותיו הציבוריות האחרונות קודם פטירתו, ואכן גם בזכות זאת, כולם קיבלו על עצמם לשוב לנהוג כפי שנהגו בעיר הקודש מקדמת דנא, ולמרות שידעו שמורד ימשיך במרדו ולא משתתף עמהם בקבלה, בכל זאת הסכימו הכל להתאגד ולהתאחד בקבלה חשובה זו.

הכינוס הסתיים בהצלחה גדולה וכל אחד מהספרים הלך לביתו בתחושה מיוחדת, שהוא זכה לברכתו של הרב, שהבטיח שה' ישיב להם כגמולם הטוב. באותה עת מיהר ישועה לביתו של אותו הדיין שדאג להוצאתו של מורדי מהאסיפה, והודה לו על כך, אלא שהוסיף וביקש לשאול, מה אמרו לאחיו המורד שבעקבות כך הוא קם בריצה ועזב עת הכינוס. השיבו הרב הדיין, שכפי שהסקפתי להכירך בשנים האחרונות, מובטחני בך שאתה מקיים את ההלכה ללמוד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום עפרש"י, כדברי השו"ע שכך ראוי לכל יראי שמים לעשות, על כן, כשתלמד השבוע את הפרשה, בוודאי תגיע לתשובה על שאלתך.

פעילותו הרבה של ישועה למען שמירת השבת בעיר הקודש הועילה רבות, ובכל עת מצוא היה מעורר את חבריו להתחזק בענין חשוב זה, ואכן הוא זכה לברכתה של השבת כפי שבירכו הרב, שכל בניו צמחו לתלמידי חכמים מופלגים, כשעולה על כולנה אחד מבניו, שהיה לאחד מגדולי ישראל ממש, שחיבוריו החשובים נהפכו לנכסי צאן ברזל בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ועד זקנה ושיבה תמיד היה מעורר את כל יוצאי חלציו להיות בכלל מזהירי השבת, ששכרם הוא עד אין קץ ותכלית, בעולם הזה ובבא.

מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע ישועה לתשובה על שאלתו?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע הרב לתשובתו שהשיב לר' לייזר, שודאי שהחשיבות הגדולה והזכות העצומה ביותר שישנה לאדם, היא להרוג על קדושת שמו יתעלה, אלא כאשר המציאות היא שאינו יכול לפעול להרבות תורה וקדושה במקום בלא להתפס, ואם יתפס חלילה יאבדו בניו מתוך הקהל, בחינוך הכפרני הקלוקל שיקבלו מהשלטון, שאלה גורלית זו צריכה להיות מוכרעת על ידי גדולי ישראל שיכולים לפסוק בנפשות, וכל עוד שאין הכרעה אחרת, יש ללמוד שעיקר תפקידו של אדם בחייו, הוא לגדל את בניו לתורה ויראה, להבעיר בליבם את אש האמונה ולהחדיר בהם אהבת תורה ושמירת המצוות הרב הגיע למסקנתו זו אודות החשיבות הגדולה של חינוך הילדים והדרכתם לתורה ושמירת המצוות ויראת שמים, וזאת מדברי רש"י "ח "ט, עה"פ, "כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ה' עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו", וביאר רש"י, "כי ידעתיו. לשון חיבה... ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה, לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי... למען הביא. כך הוא מצוה לבניו, שמרו דרך ה'... על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת". מבואר בדברי רש"י, החשיבות הגדולה של חינוך הילדים לתורה ומצוות ויראת שמים טהורה, ועל כן כאשר יש ספק ואין מי שיכריע אותו, יש להעדיף את ענין חינוך הבנים

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com **עד יום ב' בערב בלבד**]

הפרסים לשבוע זה: ספר **"אורים ותומים"**, ב"כ
עוד **ארבעה** זוכים מספים, כל אחד בספר **"תוספות השלם על התורה"**.
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד בספר **"תפארת תורה - ליקוטים", להגרש"ד פינקוס זצ"ל.**

להערות, הארות ותגובות וכל ענייני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שפות הזוכים לשבוע שעבר
הרבנים \ הבה"ח

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעונינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל